

Nr 197.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående tillstånd till försäljning av kyrklig jord i vissa fall samt till upplåtelse av sådan jord under tomträtt; given Stockholms slott den 25 februari 1926.

Under åberopande av bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag angående tillstånd till försäljning av kyrklig jord i vissa fall samt till upplåtelse af sådan jord under tomträtt.

Under Hans Majestäts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Olof Olsson.

Förslag

till

Lag angående tillstånd till försäljning av kyrklig jord i vissa fall samt till upplåtelse av sådan jord under tomträtt.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Till kyrklig jord räknas i denna lag dels så an fast egendom, som omfattas i 1 § i ecklesiastik boställsordning den 9 december 1910 (prästboställen), dels fastigheter, som äro anslagna till bostad eller avlöning åt biskopar, domkyrkosysselmän och klockare, eller vilkas avkomst ingår till någon för reglering av sådana befattningshavares löner bildad fond, dels ock den fasta egendom, som besittes av domkyrkor samt andra kyrkor i städer och på landet.

2 §.

Är å prästboställe förlagd tjänstebostad för kyrkoherde eller komminister med hänsyn till dennes tjänsteverksamhet olämpligt belägen och påkallas i anledning därav förflyttning av bostaden till plats utom bostället;

eller befinnes eljest kyrklig jord på grund av särskilda omständigheter icke kunna för sitt ändamål bibehållas utan synnerlig olägenhet eller mot skälig avgift utarrenderas;

eller kan kyrklig jord till följd av belägenhet i eller invid stad eller annan ort med tätare bebyggelse eller grannskap till större industriell anläggning med synnerlig fördel styckas till tomter,

må efter Konungens beprövande prästboställe eller annan kyrklig jord, som nu nämnts, eller del därav utbytas mot annan fastighet eller ock försälas.

3 §.

Äger någon, som för brukande eller bostadsändamål innehar lägenhet å kyrklig jord, därå beläget för stadigvarande bruk avsett boningshus, vilket lämnar nöjaktig bostad åt honom och hans familj, må, i den ordning nedan sägs, tillstånd meddelas till överlåtelse å innehavaren av det till lägenheten hörande området, där icke med hänsyn till olägenhet för fastighet, vartill lägenheten hör, för annan, närbelägen kyrklig fastighet eller eljest för det allmänna försäljning anses ej böra ske samt under förutsättning i övrigt:

dels att lägenhetsinnehavare tillhörigt boningshus av beskaffenhet, som ovan sagts, fanns å området uppfört den 1 januari 1926;

och dels att minst en fjärdedel av det värde, området med därå befintliga byggnader äger, belöper på lägenhetshavarens byggnader.

Överlåtelse, som nu sagts, må ock omfatta till jorden hörande byggnad, som finnes å området.

Vid uppskattning av värde, som i första stycket sägs, ävensom vid bestämmandet av köpeskillingen för området skall ej medräknas värdet av förbättring, vilken området vunnit genom arbete eller kostnad, som lägenhetshavaren eller föregående lägenhetshavare, vars rätt övergått å denne, nedlagt därå utöver vad honom ålegat enligt vad vid upplåtelsen avtalats eller uppenbarligen varit förutsatt.

Vid försäljning av område jämlikt denna paragraf må jämkning ske av områdets gränser.

4 §.

Upplåtelse under tomträtt av tomt å till kyrklig jord hörande område, som i stadgad ordning blivit planlagt för bebyggande, må äga rum, där Konungen för särskilt fall finner skäligt sådant medgiva.

5 §.

Fråga om tillstånd till friköp av område, som i 3 § sägs, prövas och avgöres av kammarkollegiet; dock att beträffande område, som blivit eller anses böra bliva planlagt för bebyggande i den ordning särskilt är stadgat, kollegiet skall med eget utlåtande överlämna ärendet till Konungens beprövande.

Ansökan om friköp skall ingivas till länsstyrelsen som, efter det utredning i föreskriven ordning verkställts, insänder handlingarna till kammarkollegiet.

Över kollegiets beslut må klagan föras hos Konungen genom besvär, som skola hava inkommit till länsstyrelsen före klockan tolv å sextionde dagen från det beslutet gavs.

6 §.

Där, i enlighet med vad i denna lag sägs, utbyte eller försäljning äger rum av boställe, som avses i 3 § 3 punkten i lagen om kyrkofond den 9 december 1910, eller av boställe, vars avkomst ingår till biskopslöneregleringsfonden, skall den behållna mellangiften eller köpeskillingen överlämnas till vederbörande fond. Huruledes, beträffande annan kyrklig jord än nu sagts, sådan mellangift eller köpeskillning må disponeras för tillgodoseende av det ändamål, vartill den kyrkliga jorden varit anslagen, därom gäller vad särskilt är stadgat eller av Konungen förordnas.

7 §.

De ytterligare föreskrifter, som erfordras för tillämpningen av denna lag, utfärdas av Konungen.

Genom denna lag upphävas 62^{1/3} i ecklesiastik boställsordning den 9 december 1910. Där i lag eller särskild författning förekommer hänvisning till berörda lagrum, skola motsvarande bestämmelser i denna lag i stället tillämpas.

Angående försäljning till skatte av de så kallade halländska kyrkohemmanen samt försäljning av vissa kyrkolägenheter i Skåne, Halland och Blekinge skall fortfarande gälla vad därom finnes i särskilda författningar stadgat.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 22 januari 1926.

Närvarande:

Statsministern SANDLER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden OLSSON, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, LINDERS, SCHLYTER, LARSSON, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON.

Efter gemensam beredning med cheferna för justitie- och jordbruksdepartementen anför chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Olsson, härefter:

Med anledning av vissa vid 1925 års riksdag i båda kamrarna väckta motioner hemställde riksdagen i skrivelse den 2 juni samma år, nr 308, att Kungl. Maj:t måtte låta skyndsamt utreda, under vilka betingelser i vidare mån än nu vore medgivet möjlighet kunde beredas lägenhetsinnehavare å ecklesiastik jord, som därå ägde egna boningshus, att friköpa av dem innehavda lägenheter samt för riksdagen framlägga det förslag, som av utredningen föranleddes.

Genom Kungl. Maj:ts beslut den 12 juni 1925 bemyndigades chefen för ecklesiastikdepartementet att tillkalla en sakkunnig för att inom departementet biträda med utredning av vissa ecklesiastiska jordfrågor.

Sedan åt den av departementschefen i enlighet härmed tillkallade sakkunnige, kammarrådet Tom Wohlin, uppdragits att utarbeta förslag till författningsbestämmelser i den nämnda riksdagsskrivelsens syfte, har den sakkunnige med skrivelse den 31 oktober 1925 överlämnat, bland annat, en promemoria med utredning och förslag till lag angående grunder för försäljning i vissa fall av kyrklig jord m. m.

Över ifrågavarande lagförslag har kammarkollegiet avgivit ett den 1 december 1925 dagtecknat utlåtande.

Härefter har förslaget inom departementet underkastats en överarbetning i vissa hänseenden.

Innan jag går att lämna en närmare redogörelse för innehållet i berörda författningsförslag och den ståndpunkt, jag ansett mig bära därtill intaga, vill jag inledningsvis dels i anslutning till den ovan omförmälda av den sakkunnige avlämnade promemorian lämna några kortfattade upplysningar rörande omfattningen av det fastighetsbestånd, den s. k. ecklesiastika jorden, som nu är föremål för uppmärksamhet, ävensom rörande sättet för dispositionen av nämnda jord, dels redogöra för den lagstiftning, som på här ifrågavarande område redan föreligger, och

Förslag till lag angående grunder för försäljning i vissa fall av kyrklig jord m. m.

de framställningar, som tidigare gjorts i den förevarande riksdagsskrivelsens syfte.

Den ecklesiastika jordens omfattning.

Vad då först beträffar den ecklesiastika jordens omfattning meddelas därom i promemorian följande:

Den allmänt begagnade termen »ecklesiastik jord» såsom gemensam beteckning för en betydande del av landets publika fastighetsbestånd torde icke till sin omfattning vara fullt bestämd. Med berörda term lärer dock generellt åsyftas sådan jord, som genom prästerskapets privilegier samt bestämmelsen i § 114 i gällande regeringsform undfått ett särskilt rättskydd. I första hand avgörande för innebörden av beteckningen ecklesiastik jord bliva följaktligen nämnda privilegiers stadganden i ämnet.

Den första — och betydelsefullaste — gruppen av här omhandlade fastigheter utgöres av de *boställen och löningsjordar*, som äro *anslagna vissa* närmare angivna *befattningshavare* (priv. 3 och 4 §§). Man återfinner emellertid i den i privilegierna (4 §) gjorda speciella uppräknigen icke blott sådana befattningshavare, som enligt nu rådande uppfattning äro att anse såsom »ecklesiastika» eller kyrkliga: biskopar, prostar, kyrkoherdar i städerna och på landet samt »alla präster i gemen». Hit räknas jämväl »alla personer av lärostandet»: professorer, lektorer i gymnasier och rektorer i skolorna, eller sålunda befattningshavare, vilka numera efter undervisningsväsendets tvåhundraåriga utveckling sedan tillkomsten av ifrågavarande privilegier svårligen kunna anses såsom »ecklesiastika» i egentlig mening. Till ecklesiastika befattningshavare i såväl privilegier som modern mening äro däremot obestriddligt att ytterligare räkna klockare och domkyrkosysselmän.

En andra huvudgrupp fastigheter, som är att hänföra till »ecklesiastik jord», utgöres av »*kyrkojord*» i *inskränkt mening* eller den fasta egendom, som sedan äldre tid besittes av domkyrkor och andra kyrkor sasom särskilda rättssubjekt (jfr kyrkolagen kap. 26:5). Sin största förekomst har som bekant dylik jord i de landskap, som förr tillhört Danmark. Det torde i allmänhet icke föreligga någon större svårighet att fastställa vad som är att hänföra till denna kategori av fastigheter. Dock torde böra erinras dels att avkomsten av kyrkas jordar i vissa fall av ålder varit och alltjämt är anslagen å lön till präst eller klockare, samt att följaktligen, så länge detta förhållande består, fastigheterna i fråga kunna sägas hava iklätt sig natur av boställsjord, dels ock att under den historiskt givna beteckningen kyrkojord givetvis icke bör hänföras fastighet, som församling i senare tid förvärvat för något mer eller mindre fristående kyrkligt ändamål och som följaktligen icke har annan rättslig ställning än den, som tillkommer varje annan den borgerliga eller kyrkliga kommunens fasta egendom.

Vid sidan om de ovan angivna två huvudgrupperna, boställsjord och kyrkans jord, synas under de prästerliga privilegiernas rättskydd falla jämväl vissa speciella, historiskt sett den rent kyrkliga jorden närstående kategorier, nämligen »hospitals-, akademi- eller skolegor». (5 §). Från hospitalshemmanen kan måhända i detta sammanhang bortses. Numera förekomma dylika hemman endast vid Danviks hospital, en inrättning, vars rättsliga ställning erbjuder ett särskilt, invecklat problem. Vad beträffar universitetens fasta egendom och de hemman och jordar, vilkas

avkomst tillgodonjutes av vissa allmänna läroverk, gäller vad ovan sagts om löningsjord, som ännu finnes anslagen innehavare av åtskilliga lärarbefattningar. I och med att undervisningsväsendet alltmera förlorat sin historiskt betingade kyrkliga prägel, har uppfattningen om universitets- och skolegendomens ställning i motsvarande mån förskjutits. Modernt språkbruk torde icke hänföra denna egendom till den »ecklesiastika». Där fråga uppkommit om privilegiernas tillämplighet å berörda egendom, torde ock praxis hava varit vacklande.

Den ecklesiastika eller kyrkliga jorden — denna benämning tagen i sin ovan antydda mera inskränkta och egentliga betydelse — kan följaktligen med hänsyn till de regler, som gälla för dess användning eller dispositionen av den från densamma härflytande avkastningen, sammanföras i följande grupper:

1) *Prästboställen* eller sådana boställsfastigheter, vara gällande ecklesiastika boställsordning den 9 december 1910 äger tillämpning. Jämlikt 1 § i denna boställsordning räknas hit all den fasta egendom, som är anslagen till bostad eller avlöning åt prästerskapet i territoriella församlingar, jämväl sådan, som användes till prästänkesäte eller vars avkomst ingår till prästerlig lönerегleringsfond (kyrkofonden). Enligt den av kyrkofondskommittén i dess den 31 maj 1923 avgivna huvudbetänkande lämnade statistiken, tablå XI, omfattar denna grupp ett antal av cirka 3,200 jordbruksfastigheter med en sammanlagd jordbruksareal av omkring 113,000 hektar. Enligt tablå XIII i samma betänkande fördela sig dessa fastigheter inom de olika stiftens sålunda, att största antalet (608) är beläget inom Lunds stift och minsta antalet (resp. 76 och 89) i Luleå och Visby stift. I övrigt uppvisa Linköpings, Skara och Växjö stift de största siffrorna (resp. 342, 368 och 395).

2) *Biskopsboställen* och 3) *boställen anslagna domkyrkosysslomän*. Några officiella statistiska uppgifter rörande dessa boställens antal och storlek torde icke finnas sammanställda. Av tillgängliga källor synes emellertid framgå, att biskopsboställenas antal uppgår till inemot 65 hemman och ett mindretal självständiga lägenheter samt sysslomansboställena till endast 4 hemman (jämte viss stadsjord vid sysslomanstjänsten i Linköping).

4) *Klockarboställen*. Dessa boställens antal uppgives i den av regeringsrådet Thulin verkställda, år 1919 avlämnade utredningen angående klockar-, organist- och kantors-(kyrkosångar-)befattningarna utgöra 969. Den sammanlagda arealen av dylika boställen anges till 6,394 hektar, därav 3,016 hektar inrösnings- och 3,378 hektar avrösningsjord med impediment. Medelarealen för varje boställe utgör cirka 8 hektar, därav nära hälften inrösningsjord.

5) *Kyrkojordar*. Kyrkohemman och kyrkolägenheter hava såsom ovan nämnts sin största förekomst i de provinser, som fordor tillhört Danmark. Någon officiell redogörelse beträffande antal och storlek för de inom landet befintliga fastigheter av ifrågavarande slag föreligger vederligen icke, men vid en inom kammarkollegiet företagen preliminär undersökning av jordeböcker och andra tillgängliga källor hava följande siffror erhållits:

I gällande jordebok redovisas under kronotitel såsom olika kyrkor tillhöriga, i Malmöhus län 119 hemman om cirka 65 mantal samt 679 jordlägenheter samt i Kristianstads län 33 hemman om cirka 8 mantal samt 535 lägenheter. Av kyrkohemmanen i Skåne tillhöra cirka 60 mantal, med

en areal av över 3,000 hektar, Lunds domkyrka.¹⁾ Vad beträffar övriga delar av landet finnes en år 1821 i kammarkollegiet upprättad »Förteckning eller jordebok över Kyrko-Jordar», vilken förteckning likväl icke torde kunna göra anspråk å absolut tillförlitlighet. I denna förteckning finnas redovisade över 700 enheter. Åtskilliga av dessa synas omfatta flera fastigheter. Till allra största delen avse dessa enheter, om man fränser Halland och Blekinge, smärre obebyggda jordstycken.

Den kyrkliga jordens disposition. Vad angår nu gällande regler för disposition av de här förut uppräknade grupperna kyrklig jord må följande bringas i erinran:

De *prästboställen*, som utgjorde bostadsboställen, befunno sig i äldre tid i allmänhet under prästens eget bruk. Däremot plögade prästen tillgodogöra sig löningsboställena genom att upplåta dem åt annan till brukande mot avgäld.

Efter hand blevo även bostadsboställena i allt större utsträckning av prästen för hans tjänstetid utarrenderade eller upplåtna under hälftenbruk; stundom fick sådant boställe genom myndigheternas försorg utarrenderas på viss tid, oberoende av prästens tjänstetid.

I avseende å löningshemmanen blev under senare tid genom särskilda författningar införd obligatorisk utarrendering genom myndigheterna. Sedan genom kungl. brev den 23 september 1812 meddelats vissa bestämmelser i avseende å utarrenderingen av prästerskapets annex- och mensalhemman i Bohuslän, föreskrefs genom kungl. skrivelse den 12 november 1858, att de till prästerskapets avlöning i Skåne, Halland och Blekinge anslagna annex- och mensalhemman skulle på arrende upplåtas genom Konungens befallningshavande och domkapitlet i enlighet med författningens närmare föreskrifter. I förordningen den 11 juli 1862 angående allmänt ordnande av prästerskapets inkomster stadgades därefter, att prästerskapet anslagen jord, som icke utan olägenhet kunde i förening med bostadsboställe brukas, skulle utarrenderas efter de föreskrifter, som vore av Kungl. Maj:t särskilt meddelade. Dessa föreskrifter innehållas i en till kammarkollegiet samma dag, den 11 juli 1862, avlåten skrivelse. Enligt denna förklarades, att de genom skrivelsen den 12 november 1858 meddelade stadgandena skulle med vissa smärre förändringar tillämpas vid utarrendering av all den prästerskapet förlänta jord, när denna till följd av nyssnämnda förordning skulle på arrende upplåtas.

Enligt gällande ecklesiastika boställsordning, som utfärdades den 9 december 1910 i samband med de vid riksdag och kyrkomöte samma år antagna prästerliga avlöningslagarna och som genom lag den 21 november 1925 blivit i väsentliga stycken reviderad, är beträffande prästboställena den obligatoriska utarrenderingen genom myndighets försorg numera praktiskt taget helt genomförd. Från denna utarrendering, varom närmare regler finnas meddelade i ecklesiastika arrendeförordningen av sistnämnda dag, vilken förordning ersatt den äldre förordningen i ämnet av den 15 september 1911, undantagas endast de nytillskapade, till bostad för tjänst innehavare avsedda s. k. prästgårdarna.

¹⁾ De här förut anförda siffrorna avse icke kyrkojordar, som kunna vara upptagna under annan titel än kronotitel, detta beroende på att tiden icke medgivit ett fullständigt genomgående av jordeböckerna. De sålunda ej redovisade kyrkojordarna torde icke utgöra något avsevärdare antal.

Av *biskoparnas boställen och löningsjordar* disponeras vissa allttjämt omedelbart för avlöning vid de särskilda biskopstjänsterna: övriga äro indragna till den genom Kungl. Maj:ts brev den 15 juni 1861 bildade biskopslönereglingsfonden. Den förstnämnda gruppen utgöres av cirka ett femtiotal hemman jämte ett mindretal självständiga lägenheter. Ett fåtal av dessa hemman och lägenheter brukas av vederbörande tjänstinnehavare själv eller äro av denne särskilt utarrenderade; de övriga äro genom myndighets försorg upplåtna å arrende för tjänstinnehavarens räkning.

De till biskopslönereglingsfonden indragna fastigheterna, vilkas antal uppgår till ett femtiotal hemman och några lägenheter, äro samtliga utarrenderade av offentlig myndighet.

Av de 4 *boställshemmanen anslagna domkyrkosysslomän* äro 2, de vid sysslomannabefattningarna vid domkyrkorna i Växjö och Västerås, utarrenderade genom länsstyrelsens och domkapitlets försorg. De övriga två disponeras av tjänstinnehavaren själv.

Utav 940 av de ovan till ett antal av 969 angivna *klockarboställena*, beträffande vilka uppgift i förevarande avseende föreligger, brukas, helt eller delvis, 308 av boställshavaren själv; övriga äro utarrenderade, 538 genom boställshavaren, 64 genom församlingarna eller kyrkorådet samt 30 genom länsstyrelsens och domkapitlets försorg.

I den mån utarrenderingen skett genom församlingarna är här särskilt att märka, att denna anordning vidtagits utan stöd av bestämmelserna i 1883 års förordning angående reglering av klockarnas löneinkomster och i regel utan att Kungl. Maj:ts särskilda tillstånd därtill sökts och erhållits.

Vad *kyrkors hemman och jordar* beträffar äro dessa, till den del de äro belägna i de forna danska provinserna, jämlikt åtskilliga äldre författningar i ämnet i regel utarrenderade genom vederbörande länsstyrelses och domkapitels försorg. Kyrkojordar i övriga delar av landet förvaltas såsom regel av vederbörande församlings kyrkoråd.

Jag övergår härefter till att redogöra för tillkomsten av lägenheter å kyrklig jord.

Tillkomsten
av lägenheter
å kyrklig
jord.

Innehavet av ecklesiastikt boställe å lön har av ålder ansetts medföra befogenhet för boställshavaren att *för sin tjänstetid* medgiva upplåtelse av lägenheter därå. Genom förordningen den 19 december 1827 angående grunderna och villkoren för hemmansklyvning samt avsöndring av jord eller andra lägenheter från hemman bereddes en utsträckt möjlighet till upplåtelser av ifrågavarande slag. Denna förordning stadgade nämligen i 7 §, att om innehavare av boställe eller publikt hemman, som icke besattes under stadgad åborätt, kungs- och kungsladugårdar samt övriga under kronans omedelbara dispositionsrätt varande hemman likväl undantagna, ville upplåta jord på viss tid i enlighet med grunderna i förordningen, hade han att därom göra ansökning hos det ämbetsverk, under vars allmänna vård och inseende bostället eller hemmanet vore ställt; detta ämbetsverk skulle, efter vederbörandes hörande, med avseende å boställets eller hemmanets framtida nytta och förkovran äga att, då skäl därtill funnes, sådant tillåta och villkoren bestämma. Bestämmelsen återfinnes så

gott som oförändrad i förordningarna om hemmansklyvning och jordavsöndring den 6 augusti 1864, § 12, och den 6 augusti 1881, 7 §, endast att rätten till avsöndring utsträckts så att den kunde ske ej blott på viss tid utan även på livstid samt ej blott från hemman utan även från lägenhet.

Motsvarande stadgande har sedermera upptagits i en särskild författning, kungörelsen den 27 juni 1896 angående avsöndring av jord från boställen eller vissa andra publika hemman eller lägenheter, som icke under stadgad åborätt besittas. Enligt nämnda kungörelse gäller sålunda, att avsöndring från boställe eller hemman, som nyss sagts, kan med vederbörande myndighets godkännande äga rum på viss tid, ej över 50 år, och på livstid.

Genom tillkomsten av ecklesiastika arrendeförordningen den 15 september 1911 bereddes, för de prästerliga löneboställenas vidkommande, genom stadgande i 33 § i sagda författning viss möjlighet för vederbörande boställsarrendator att, efter medgivande av länsstyrelsen, upplåta arrenderätt till jordområde å bostället till annan. Särskilda bestämmelser i syfte att främja upplåtelse å prästerliga löneboställen av markområden även för annat ändamål än jordbruk (bostadslägenheter) hava upptagits i den nu gällande arrendeförordningen av den 21 november 1925 (2 § 4 mom. och 33 § 5 mom.). Genom sistnämnda förordning har samtidigt den i det föregående berörda kungörelsen den 27 juni 1896, i vad denna kungörelse angår ecklesiastika löneboställen, vilka äro utarrenderade i författningsenlig ordning, upphävts.

Kungörelserna om tryggad besittningsrätt till vissa lägenheter å prästboställen.

Beträffande vissa lägenhetshavare å prästboställen, vilkas besittningsrätt till av dem innehavda områden icke blivit, i den ordning här nyss förut nämnts, genom omedelbar upplåtelse av myndighet befast, hava särskilda bestämmelser meddelats till beredande av en i viss mån tryggare ställning för lägenhetshavaren.

Vid 1902 års riksdag väcktes motion om beredande av *tryggad besittningsrätt* åt innehavare av vissa lägenheter å annex-, mensal- och stomhemman. I motionen anfördes huvudsakligen följande:

På grund av de i det föregående omtalade kungl. skrivelserna den 12 november 1858 och den 11 juli 1862 skulle annex-, mensal- och stomhemman, som vore anslagna till lön åt prästerskapet, utarrenderas varje gång på tjugu år och avkastningen tillfalla vederbörande prästerskap eller ingå till prästerskapets löneregleringsfond. Vid utarrenderingen föreskrevs gementligen av myndigheterna, att varken egendomen eller någon del därav finge överlämnas till annan person. Men sedan den tid, då prästerna själva hade dispositionsrätten till dessa hemman, funnes på många av dem uppförda hus, som tillhörde enskilda personer, vanligen daglönare och hantverkare. Dessa lägenhetsinnehavares ställning vore synnerligen osäker. Då en ny arrendator tillträdde ett dylikt hemman, kunde det lätt hända, att han ville bli fri från lägenhetsinnehavaren och därför tillsade honom att nedriva och bortföra sitt hus, vilket i sådant fall bleve nästan värdelöst; tillåte han att huset finge stå kvar, kunde han så uppdriva avgälden, att

den bleve oskäligt betungande och lägenhetsinnehavaren av den anledningen nödgades antingen sälja sitt hus eller nedriva det. Under erinran därjämte, hurusom lägenhetsinnehavare å statens domäner genom Kungl. Maj:ts skrivelse till domänstyrelsen den 18 maj 1888 erhållit en väsentligen mera tryggad besittningsrätt till de av dem innehavda lägenheter, föreslog motionären, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes taga i övervägande, huruvida några åtgärder kunde vidtagas för att bereda tryggad besittningsrätt åt innehavare av vissa å de åt prästerskapet anslagna annex-, mensal- och stomhemman befintliga lägenheter.

Motionen bifölls av riksdagen. Efter vederbörande myndigheters hörande utfärdade Kungl. Maj:t den 15 april 1904 kungörelse angående beredande av tryggad besittningsrätt åt innehavare av vissa lägenheter å prästerskapets löningshemman. I denna kungörelse förklaras att vid upprättandet av arrendeförslag beträffande sådan ecklesiastikstaten anslagen egendom, som skall utarrenderas genom vederbörande myndigheters försorg i enlighet med föreskrifterna i förberörda skrivelser den 12 november 1858 och den 11 juli 1862, skall undersökas, huruvida därå finnas lägenhetsinnehavare, som bebo dem tillhöriga, före den 1 januari 1904 uppförda byggnader, ävensom huruvida lägenhetsinnehavarna må kunna utan men för egendomens skötsel vid lägenheterna bibehållas. Därest så finnes vara fallet, må bland arrendevillkoren intagas sådana bestämmelser, genom vilka lägenhetsinnehavare och hans hustru förbehållas att mot utgörande till arrendatorn av avgäld, som i detta sammanhang av länsstyrelsen och domkapitlet fastställs, kvarbo å lägenheten till arrendeperiodens slut, om de leva så länge samt förenämnda myndigheter ej under arrendetiden på grund av deras uppförande eller underlåtenhet att utgöra avgälden finna anledning att genom uppsägning skilja dem från lägenheten. Därjämte stadgas, att länsstyrelsen och domkapitlet jämväl äga att beträffande sådan före den 1 januari 1904 tillkommen lägenhet, vilken anses för egendomen, vara den finnes, medföra väsentligt gagn, meddela så beskaffat stadgande, att lägenhetens bibehållande till arrendeperiodens utgång göres oberoende av innehavarens fränfalle eller lägenhetens överlåtande på annan person.

Ovannämnda kungörelse, som endast avsåg lägenheter å boställen, vilka skulle utarrenderas enligt kungl. skrivelserna den 12 november 1858 och den 11 juli 1862, hade sålunda ett ganska begränsat tillämpningsområde. Enligt 1910 års ecklesiastika boställsordning skulle av de prästerliga boställena bildas löneboställen, vilka skulle utarrenderas. Förordningen den 15 september 1911 ang. utarrendering av prästerskapets löneboställen meddelade i en slutbestämmelse den föreskrift, att vid utarrendering av löneboställe i enlighet med bestämmelserna i den ifrågavarande förordningen skulle iakttagas vad i nyssanförda kungörelse stadgades beträffande sådana lägenhetsinnehavare, som bebodde dem själva tillhöriga, före den 1 januari 1904 uppförda byggnader. Härigenom blev 1904 års kungörelse

1904 års
kungörelse.

utsträckt att gälla även i fråga om lägenheter å andra löneboställen än sådana, som tidigare utarrenderats enligt 1858 och 1862 års kungl. skrivelser, men en förutsättning för att tryggad besittningsrätt skulle beredas lägenhetshavarna var fortfarande, att de bebodde dem själva tillhöriga, före den 1 januari 1904 uppförda byggnader.

1915 års
kungörelse.

Frågan om en utsträckt tillämpning av grunderna i 1904 års kungörelse upptogs i en vid 1913 års riksdag väckt motion. Efter riksdagens därom gjorda framställning utfärdade Kungl. Maj:t den 14 maj 1915 kungörelse angående beredande av tryggad besittningsrätt åt innehavare av vissa lägenheter å prästerskapets löneboställen. I denna kungörelse erinrades om kungörelsen den 15 april 1904 samt ovan återgivna slutbestämmelse i förordningen den 15 september 1911 och förordnades därefter, att vad sålunda blivit föreskrivet beträffande lägenheter, tillkomna före den 1 januari 1904, skulle äga tillämpning jämväl i fråga om lägenheter, som tillkommit efter den 1 januari 1904 men före den 1 januari 1915.

Antalet
lägenheter å
kyrklig jord.

Antalet av de lägenheter, som hittills tillkommit å kyrklig jord, är jämförelsevis ansevärt. Beträffande de mest omfattande fastighetsgrupperna inom den kyrkliga jorden — präst- och klockarboställena — föreligger en av den s. k. kronolägenhetskommisionen verkställd undersökning. Nämnade undersökning avser emellertid tiden omkring år 1916, varför vissa av de framkomna siffrorna numera måste antagas hava undergått en icke oväsentlig förskjutning uppåt.

Antalet lägenheter å boställen av nyssnämnda slag utgör enligt oförmälda statistik 5,926, därav 539 å klockarboställen och 5,387 på prästboställen. Lägenheterna å prästboställen hava enligt samma statistik en medelareal av 0,71 hektar, varvid är att märka, att ett övervägande antal utgöres av rena bostadslägenheter med en areal långt under medeltalet. Upplåtelseerna hava skett för obestämd tid i nära 60 % av alla fall, för vilka uppgift om upplåtelsestid lämnats, för livstid i ej fullt 3 % fall, samt för bestämd tid över tjugu år i ej fullt 19 % fall.¹⁾

Beträffande beskaffenheten av innehavarens rätt till respektive lägenhet må nämnas, hurusom upplåtelsen skett med myndighets tillstånd i 16 % fall samt att innehavaren i något över 28 % fall tillerkänts tryggad besittningsrätt enligt kungörelsen den 15 april 1904 eller den 14 maj 1915.²⁾

I ett av kommissionen på sin tid utsänt frågeformulär begärdes bland annat svar på frågan, huruvida respektive lägenheter ansåges lämpligen kunna fränskiljas bostället, och framhöllos vissa synpunkter till beaktande

¹⁾ De anförda procentsiffrorna omfatta jämväl lägenheter å klockarboställen.

²⁾ Lägenheter å klockarboställen ingå i den förra men ej i den senare procentsiffran. — Antalet fall, då tryggad besittningsrätt åtnjutes, ökas i den mån bostadsboställena övergå till löneboställen, som utarrenderas.

vid svarets avgivande. Statistiken visar, att av samtliga lägenheter — sålunda även de å klockarboställen befintliga — ej mindre än 3,485 eller 58,8 % ansetts kunna fränskiljas.

Rörande de bestämmelser, som för närvarande gälla ifråga om försäljning av kyrklig jord, torde böra meddelas följande.

Gällande bestämmelser om försäljning av kyrklig jord.

Av ålder har grundsatsen upprätthållits, att kyrklig jord icke borde genom försäljning avhändas den institution, för vars ekonomiska bestånd densamma anvisats. Om man från ser dels vissa allmänna stadganden i kyrkolagen och de prästerliga privilegierna, som hava avseende å föryttring av kyrkors jord, dels vissa under 1800-talets senare del tillkomna föreskrifter rörande försäljning av dylik jord i speciella fall, hava betydelsefullare lagbestämmelser till reglering av frågan om försäljning av kyrklig jord meddelats först i och med tillkomsten av de nu gällande prästlönelagarna. Dessa bestämmelser avse sålunda endast *prästboställen* och återfinnas i 62 § *ecklesiastik boställsordning*.

Enligt detta lagrum, för vars ändring fordras samtycke jämväl av kyrkomöte, får efter Konungens prövning försäljning äga rum:

1) därest prästgård med hänsyn till boställshavarens tjänsteverksamhet är olämpligt belägen, eller

2) därest eljest på grund av särskilda omständigheter boställe eller del därav ej kan för sitt ändamål bibehållas utan synnerlig olägenhet eller mot skälig avgift utarrenderas, eller ock

3) därest löneboställe eller del därav till följd av belägenhet i eller invid stad eller stadslignande samhälle kan med synnerlig fördel styckas till tomter.

De anförda bestämmelserna i 62 § boställsordningen hade icke någon motsvarighet i de förslag till lag om reglering av prästerskapets avlöning och till ecklesiastik boställsordning, som av Kungl. Maj:t förelades riksdagen åren 1908 och 1909, men återfinnas i huvudsak i propositionen till 1910 års riksdag med förslag till ecklesiastik boställsordning och härröra från förslag, som i enskilda motioner framburos vid de förstnämnda två riksdagarna. Dessa sistberörda förslag gingo emellertid vida längre. De åsyftade nämligen, att de ecklesiastika boställena i allmänhet skulle avyttras. Riksdagen ansåg emellertid, såsom framgår av dess uttalande i samband med antagandet av den ecklesiastika boställsordningen, att stor varsamhet borde iakttagas, då det gällde att i penningar med deras mera osäkra värde förvandla fast egendom, vars värde vore av mera bestående natur.

I samband härmed förtjänar ock återgivas det vid frågans behandling under 1909 års riksdag av vederbörande särskilda utskott gjorda uttalandet, att enligt dess mening kyrkans ekonomiska intressen i regeln bäst till-

varatoges därigenom, att jord, som anslagits åt prästerskapet, ej bleve avyttrad, enär genom jordens bibehållande för den institution, till vilkens fromma den en gång blivit upplåten, vinsten av en jordvärdestegring även komme samma institution till godo.

I ett den 12 februari 1923 till riksdagens andra lagutskott avgivet utlåtande har kammarkollegiet lämnat en närmare redogörelse för de grunder, varå bestämmelserna i 62 § boställsordningen vila, och torde den av kollegiet däri meddelade historiken få såsom bilaga åtfölja protokollet för denna dag (bil. II).

Beträffande såväl *klockarboställen* som *boställen, anslagna biskopar och domkyrkosysselmän*, hava hittills saknats reglerande bestämmelser, motsvarande dem, som intagits i 62 § boställsordningen. Särskilt i fråga om de förstnämnda, som ju utgöra den ojämförligt största av de här sistberörda boställsgrupperna, har detta medfört påtaglig olägenhet, i det att en fråga om föryttring av dylik boställsjord icke kunnat och alltjämt icke kan vinna sin lösning utan den omgång, som följer av en särskild hänvändelse till såväl riksdag som kyrkomöte.

Beträffande *kyrkors jordar* föreligga, såsom ovan erinrats, vissa allmänt hållna föreskrifter i äldre författningar, som i praxis ansetts grunda en viss befogenhet för Kungl. Maj:t att utan hörande av riksdag och kyrkomöte medgiva föryttring av dylika fastigheter. Såsom grundläggande denna befogenhet åberopas sålunda dels stadgandet i 26 kap. 6 § i 1686 års kyrkolag: »Kyrkans fasta jordagods må ingen föryttra utan högsta nödtorft eller nytta samt Vår vetskap och tillåtelse — — —», dels följande bestämmelse i prästerskapets privilegier, punkt 5: »Ingen skall hava makt eller sig fördrista att bortsälja eller till skatte köpa några kyrkoägor utan kammarkollegii, domkapitlets och vederbörandes vetskap och samtycke, samt att sådant sker till nytta och förbättring — — —».

I fråga om den här först återgivna, ur kyrkolagen hämtade bestämmelsen må anmärkas, att densamma även med en extensiv tolkning lämnar en väl så snäv marginal för Kungl. Maj:ts befogenhet i förevarande avseende; och med visst fog skulle måhända därjämte kunna göras gällande, att bestämmelsen — där fråga uppkommer om föryttring av en utav kyrka disponerad fastighet, vartill äganderätten kan visas tillkomma kronan — numera än ytterligare modifierats genom stadgandet i 77 § i gällande regeringsform.

Vad angår det ovan återgivna uttalandet i punkt 5 av prästerskapets privilegier, som ju svårligen låter sig förlikas med kyrkolagens förenämnda bestämmelse i ämnet men ej heller torde varit avsedd att däri göra någon saklig ändring, lärers dess innebörd vara oklar.

Rörande försäljning av kyrkas jord finnas för närvarande gällande två

i nyare tid tillkomna speciella författningar. Den ena av dessa, kungl. kungörelsen den 11 september 1863, avser försäljning till skatte av de s. k. halländska kyrkohemmanen. Enligt kungörelsen i fråga må sådana hemman lösas till skatte under den förutsättningen, bland annat, »att kyrkans äganderätt ej kan med köpe- eller donationsbrev styrkas». Författningen tillkom efter långvariga stridigheter vid riksdagar under 1800-talets förra del rörande frågan, huruvida äganderätten till berörda slag av hemman tillkom kronan eller kyrkan.

Den andra av de här berörda författningarna, kungl. kungörelsen den 20 november 1908, avser försäljning av vissa kyrkolägenheter i Skåne, Halland och Blekinge. På sätt framgår av 1 § i kungörelsen har densamma avseende allenast å dels sådan inom visst hemmans ägoområde befintlig jordlägenhet, vars läge i övrigt numera icke är känt, dels ock jordlägenhet, som är till läget känd men på grund av gällande författningar bör ständigt brukas under visst hemman och för vilken landgille och städja vid åboombyten blivit efter i behörig ordning skedd skattläggning bestämda.

Spörsmålet om beredande av möjlighet till friköp av redan bestående lägenheter å kyrklig jord är av jämförelsevis gammalt datum.

I en vid 1908 års riksdag utan samband med frågan om den prästerliga löneregleringen väckt motion hemställde ledamoten av andra kammaren herr J. Erlansson, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes utreda lämpligaste sättet för erhållande av friköpta egna hem från jord, tillhörig klockargård, prästgård, mensalhemman och kyrkohemman, särskilt med tanke på hustomter vid järnvägsstation, men också i andra rummet egna hem i vidsträckt område å dessa jordar. På hemställen av vederbörande tillfälliga utskott föranledde motionen ingen kammarens åtgärd.

I anledning av en av herr Öberg vid 1915 års riksdag inom andra kammaren väckt motion anhöll riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 27 maj 1915 om utredning, i vilka fall och under vilka villkor torpare och lägenhetsinnehavare å ecklesiastika boställen kunde i vidare mån än då vore medgivet beredas möjlighet att förvärva av dem brukade jordområden.

I det utlåtande, som låg till grund för denna hemställan, framhöll lagutskottet bland annat, att av de föreskrifter om försäljning av ecklesiastik boställs jord, som upptagits i 62 § boställsordningen, framginge, att en för yttring av torpare och lägenhetsinnehavares arrenderade jord kunde ifrågakomma endast under särskilda förhållanden och att i avseende därå icke ens blivit uttryckligen uttalat, att de nuvarande besittningshavarna till den jord, som kunde få föryttras, skulle äga företrädesrätt att få köpa densamma. Efter att hava erinrat, hurusom Kungl. Maj:t den 10 juni 1912 tillkallat särskilda sakkunniga, den s. k. kronolägenhetskommisionen,

Frågan om
friköp av
lägenheter å
kyrklig jord.
Historik.

Motion vid
1908 års
riksdag.

Riksdagen
1915.

med uppdrag att verkställa utredning av frågan om upplåtelse av kronojord till egna hem, därvid hänsyn även skulle tagas till frågan om jordupplåtelser från de ecklesiastika boställena, anförde utskottet vidare:

Det syntes utskottet synnerligen angeläget, att en utredning i samband med nämnda kommissions arbete eller fristående från detsamma igångsattes för att fullt tillgodose de berättigade krav, som kunde framställas från torpare och lägenhetsinnehavare å de ecklesiastika boställena. Utskottet hade saknat anledning att i detta sammanhang ingå på frågan, huruvida upplåtelse från ecklesiastika boställen borde ske under den nuvarande äganderättens former eller enligt den form för nyttjanderätt, som kommissionen kunde komma att framlägga. Det syntes endast böra betonas, att vad som komme att bliva gällande i förevarande avseende för kronojord även borde vinna tillämpning å de ecklesiastika boställena. Vid den utredning, som utskottet ansåge böra komma till stånd, borde självfallet tagas behörig hänsyn även till själva boställets oeftergivliga intressen och även till angelägenheten, att torpare och lägenhetsinnehavare bleve i tillfälle att själva i mån av behov kunna taga initiativ till framställningar i förevarande syfte.

Med anledning av denna av 1915 års riksdag avlätna skrivelse fann Kungl. Maj:t genom beslut den 26 juni 1915 gott uppdraga åt kronolägenhetskommissionen att verkställa jämväl den sålunda begärda utredningen.

Riksdagen
1920.

Vid 1920 års riksdag förekom ånyo, i av herrar Torgén och Vennerström inom andra kammaren väckta motioner, spörsmålet om tryggande av lägenhetshavares och torpares rätt till av dem innehavda områden å ecklesiastisk jord. Motionerna avstyrktes av vederbörande utskott under hänvisning till att det däri framförda spörsmålet vore föremål för utredning av kronolägenhetskommissionen, och att tillika den 20 oktober 1919 tillkallats sakkunniga för att inom ecklesiastikdepartementet biträda med revision av förordningen den 15 september 1911 angående utarrendering av prästerskapets löneboställen. Denna utskottets hemställan bifölls av båda kamrarna.

Kronolägenhetskommissionens betänkande den 11 november 1920.

Kronolägenhetskommissionen har i sitt den 11 november 1920 avlämnade betänkande angående beredande av vidgad möjlighet för torpare och lägenhetsinnehavare å ecklesiastika boställen att förvärva av dem brukade jordområden till en början anmärkt, att vid sidan av den försäljning av jord från ecklesiastika löneboställen, som ägt rum med stöd av 62 § i ecklesiastika boställsordningen, visserligen förekommit försäljning av ecklesiastisk jord med särskilt tillstånd av riksdag och kyrkomöte för varje fall, men att antalet dylika försäljningar under åren 1911—1920 ej utgjort flera än fem, av vilka dessutom något gällt klokarboställe.

Kommissionen har vidare lämnat en redogörelse för frågan om tillämpligheten å de ecklesiastika boställena av lagen den 26 mars 1920 om rätt

i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område (den s. k. ensittarlagen). Jag vill här inskjuta, att nämnda lag först genom en lag av den 15 juni 1922 undergått viss ändring och därefter ersatts av lagen i ämnet den 18 juni 1925 samt att enligt särskild bestämmelse i såväl 1920 som 1925 års ensittarlagar desamma icke hava avseende å jord, som tillhör kronan. Kommissionen har funnit sin utredning av den angivna frågan giva vid handen, att ensittarlagen ansetts tillämplig å jord, hörande till ecklesiastikt boställe, såvitt bostället icke vore av krononatur. Förhållandet torde emellertid — framhåller kommissionen — vara, att det övervägande antalet ecklesiastika boställen i jordeboken upptagits under kronotitel, vadan lägenheter å dem icke kunde bliva föremål för inlösen i enlighet med den nämnda lagen.

Härefter har kommissionen anfört, bland annat:

Om alltså lagen om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område icke i allmänhet kan tillämpas för inlösen av lägenheter å ecklesiastika boställen, vill det dock synas som skulle bestämmelserna i denna lag i åtskilliga avseenden kunna tjäna som förebild vid regleringen av den lösningsrätt, som synes böra medgivas innehavare av dylika lägenheter oberoende av respektive boställens jordnatur. Detta gäller dock endast förutsättningarna för lösningsrätt, icke proceduren för rättens utövning. En av de viktigaste bestämmelserna i avseende å lösningsrätt enligt sagda lag, nämligen att upplåtelsen skall hava skett för viss tid över tjugu år, för livstid eller för obestämd tid samt att lösningsrätt skall inträda i de två första fallen vid tiden då den upplåtna brukanderätten upphör och vid upplåtelse för obestämd tid efter tjugu års förlopp, har emellertid icke syntts böra överföras till den av de sakkunniga ifrågasatta nya lagstiftningen.¹⁾ Rätten att efter viss tid återfå upplåten jord har icke samma betydelse, då upplåtelse skett från ecklesiastikt boställe som då den upplåtna jorden är i enskild ägo; och den i och för sig viktiga synpunkten att lösningsrätt icke bör kunna grundas å upplåtelse för ett rent tillfälligt ändamål torde kunna tillbörligt beaktas genom de bestämmelser i övrigt, som böra stadgas för rätt till inlösen. Viktigast bland dessa är att lägenheten är så bebyggd, att därå finnes nöjaktig bostad för lägenhetshavaren och hans familj, samt att av det värde, lägenheten med därå befintliga byggnader äger, minst en fjärdedel belöper å lägenhetshavaren tillhöriga byggnader. Då denna bestämmelse sålunda syntts böra gälla även i avseende å inlösen av lägenheter å ecklesiastika löneboställen, hava till förekommande att rätt till inlösen påyrkas beträffande områden, som upplåtits för sommarvillor eller eljest för tillfälliga ändamål, de sakkunniga tillika funnit böra krävas, att den ifrågavarande bostaden skall vara avsedd för stadigvarande behov. Bestämmelsen i 1920 års ofta nämnda lag, att den nöjaktiga bostaden skall hava funnits den 1 januari 1919, torde åsyfta att förekomma spekulation i upplåtelse av det slag, lagen avser, i beräkning att framdeles kunna genom tvångsinlösen förvärva äganderätt till det upplåtna området. I avseende å lägenheter å ecklesiastika boställen torde behov av ett motsva-

¹⁾ Denna bestämmelse numera ändrad.

rande korrektiv knappast vara för handen, då arrendatorer icke kunna upplåta lägenheter och de båda kungörelserna om tryggad besittningsrätt, vilka till redan skedda upplåtelser begränsa möjligheten att erhålla sådan rätt, väl bort motverka tillkomsten av upplåtelser från boställsinnehavares sida. Möjligen kunde ifrågasättas att begränsa inlösningsrätten till sådana fall, då antingen upplåtelsen skett med vederbörande myndighets godkännande eller ock tryggad besittningsrätt tillerkänts lägenhetsinnehavaren. De sakkunniga hava emellertid trots det vara lämpligare, att prövningen, huruvida inlösning av lägenheten kan äga rum utan åsidosättande av respektive löneboställes eller prästgårds intresse, sker, då fråga om rätt till inlösen väckes. Men då det synts önskvärt, att villkoren för inlösen av lägenhet å boställe av krononatur blivit så vitt möjligt ensartade med redan stadgade villkor för inlösen enligt 1920 års lag av lägenhet å boställe, som ej tillhör kronan, hava de sakkunniga tillika upptagit bestämmelsen, att den nöjaktiga bostaden skall hava funnits den 1 januari 1919. Att sådan bostad skall finnas även vid den tid, då fråga om lösningsrätt väckes, framgår av det redan anförda men då, enligt de sakkunnigas mening, denna fråga bör kunna väckas när som helst under besittningstiden, hava de sakkunniga icke haft anledning att, på sätt skett i 1 § av 1920 års lag, härutinnan uppställa några villkor, som hänföra sig till upplåtelse tidens slut.

Den procedur, som stadgas i 1920 års lag om rätt att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område, innefattar ett slags expropriationsförfarande; åtskilliga av lagens bestämmelser avse att reglera förhållandet mellan en inlösande nyttjanderättshavare och innehavare av inteckningar i stamfastigheten. Då kronan tillhörig fastighet icke är föremål för expropriation, och inteckningar i sådan fastighet icke pläga förekomma, är sagda procedur icke lämplig för nu ifrågavarande ändamål. I stället har synts som kunde — då Konungen enligt ecklesiastik boställsordning prövar där omhandlade frågor rörande försäljning av jord, hörande till prästerligt boställe, oberoende av boställets jordnatur — åt Konungen överlämnas att avgöra jämväl uppkommande frågor om inlösen av lägenheter å dylika boställen.

I anslutning till ensittarlagens bestämmelser i tillämpliga delar har kommissionen för möjliggörande av inlösen av lägenheter å ecklesiastika löneboställen, även då dessa boställen äro av krono natur, föreslagit, att till 62 § i ecklesiastika boställsordningen måtte fogas ett andra stycke av följande lydelse:

Har lägenhet å löneboställe så bebyggt, att därå den 1 januari 1919 fanns och fortfarande finnes för stadigvarande behov avsedd, nöjaktig bostad för lägenhetens innehavare och hans familj, och belöper av det värde, lägenheten med därå befintliga byggnader äger, minst en fjärdedel å lägenhetsinnehavaren tillhöriga byggnader, vare lägenhetsinnehavaren berättigad att inlösa det till lägenheten hörande område, så vitt Konungen prövar det kunna ske utan olägenhet för lönebostället eller därtill belägen prästgård.»

Härförutom har viss av detta tillägg påkallad omformulering av lagrummets nuvarande andra stycke tillika föreslagits.

Beträffande å ecklesiastika lönebställen förekommande *torp* erinrar kommissionen, hurusom dessa skilja sig från lägenheterna — utom i avseende å jordområdenas storlek — företrädesvis däri, att medan byggnaderna å lägenheterna tillhöra lägenhetshavarna, byggnaderna å torpet höra till bostället. Under återopande av att spörsmålet om beredande av ökade möjligheter för torpinnehavare att förvärva av dem brukade områden ägde omedelbart samband med en dåmera väckt fråga om utredning rörande styckning och upplåtande av ecklesiastik jord för nybildning av mindre men självständiga jordbruk fann sig kommissionen icke böra framlägga förslag om rätt för torpare å dylika boställen att med äganderätt förvärva de av dem brukade områden. I syfte att bereda torpinnehavarna ökad trygghet föreslogs emellertid av kommissionen, att jord hörande till ecklesiastika boställen skulle kunna upplåtas under besittningsrätt för obegränsad tid.

Över kronolägenhetskommisionens förslag hava yttranden avgivits av länsstyrelserna, överståthållarämbetet, domkapitlen, Stockholms stads konsistorium, centralstyrelsen för allmänna svenska prästföreningen samt kammarkollegiet. Av dessa hava länsstyrelsen i Värmlands län samt domkapitlen i Strängnäs, Växjö, Lunds, Karlstads och Härnösands stift ävensom centralstyrelsen för allmänna svenska prästföreningen avstyrkt förslaget. Länsstyrelsen i Västernorrlands län har förklarat sig ej vilja motsätta sig förslagets upphöjande till lag men ansett, att utredning dessförinnan borde verkställas i vad mån kyrkofonden kunde påverkas genom förvandling av fast egendom i penningar. Domkapitlet i Visby stift, med vilket länsstyrelsen i Gotlands län instämt, har anfört, att domkapitlet icke hade något att invända mot förslaget, blott betryggande garantier genom bestämmelser i lagtexten ställdes dels för att lägenheter, som kunde friköpas, begränsades till ett mindre antal och ej låge för nära prästgård till olägenhet för tjänst innehavaren, dels ock för att försäljning icke medgäves i större omfattning, än att den återstående delen av bostället vore tillräcklig att utgöra ett självständigt jordbrukshemman och, där fråga vore om lönebställe, intill vilket prästgård vore belägen, fullt mäktade bära, utöver arrendeavgift och arrendatorns behöriga utkomst, nödiga ämbets skjutsar och andra naturaprestationer till tjänst innehavare. Länsstyrelserna i Uppsala, Västmanlands, Göteborgs och Norrbottens län, domkapitlet i Uppsala ärkestift samt kammarkollegiet hava framställt vissa erinringar mot lagförslagets bestämmelser. Övriga myndigheter hava antingen tillstyrkt förslaget eller ock förklarat sig icke hava något att erinra däremot.

Yttranden
över krono-
lägenhets-
kommis-
sionens förslag.

Av dem, som ställt sig avvisande mot förslaget, har flertalet såsom grund härför framhållit, att kyrkans egendom, därest densamma förvandlades i penningar, dels skulle komma att variera i värde, dels ock lättare

kunna fränhändas henne. Från flera håll har därjämte anförts, att den möjlighet till försäljning av kyrkojord, som redan funnes, vore till fyllest, samt att genom gällande förordningar om tryggad besittningsrätt lägenhetsinnehavare redan beretts nödig trygghet.

Kammarkollegiet, som den 19 oktober 1923 avgivit ett sammanfattande utlåtande i frågan, har däri anfört följande:

Ifrågavarande förslag avser, att innehavare av lägenheter å ecklesiastika löneboställen skola under vissa förutsättningar kunna få inlösa de till deras lägenheter hörande områden. På sätt kommissionen erinrat föreligger icke på grund av den s. k. ensittarlagen sådan rätt beträffande lägenheter å boställen av krononatur.

Från tillämpningsområdet för berörda lag är nämligen uttryckligen undantagen jord, »som tillhör kronan». Enligt det uttalande, som vid frågans behandling gjordes i riksdagens andra kammare av dåvarande chefen för justitiedepartementet, skulle kronoegenskapen här vara att fatta i kameral mening och sålunda avse det förhållande, att bostället vore i jordeboken upptaget såsom krono. Kommissionen har nu, gentemot vad departementschefen därutinnan antagit, fäst uppmärksamheten på att det övertvägande antalet ecklesiastika boställen äro i jordeboken uppförda under kronotitel, vadan lägenheter å dem icke kunna bliva föremål för inlösen enligt nämnda lag. I sammanhang därmed erinrar kommissionen, att under kronotitel upptagas även andra boställen än sådana som av kronan upplåtits.

Med anledning härav får kollegium meddela, att enligt en hos kyrkofondskommittén gjord utredning allenast omkring 7 procent av ifrågavarande boställen enligt jordeboken stå såsom skatte eller frälse, medan återstående 93 procent redovisas såsom krono. Om jordeboksredovisningen skall vara avgörande, är således ensittarlagen tillämplig endast å en mycket liten grupp av de ecklesiastika boställena. Emellertid torde det måhända icke vara alldeles klart, huru i sådant avseende förhåller sig med den stora mängd av titulära kronoboställen, som blivit antingen anskaffade av församlingarna genom skötning eller köp eller av enskilda för sina ändamål donerats och vilka sålunda icke i civilrättslig mening tillhöra kronan. För kollegium är icke känt något fall, då fråga härom — vilken ytterst skulle ankomma på domstols prövning — bragts å bane.

Kommissionen vill nu genom det föreslagna nya stadgandet i 62 § boställsordningen med avseende å löneboställen, till vilka den förutnämnda lagens tillämpningsområde icke sträcker sig, införa en »rätt» för vederbörande lägenhetsinnehavare att inlösa sina lägenhetsområden.

Mot förslaget i dess allmänna syfte anser sig kollegium icke böra ställa sig avvisande. Har det ansetts befogat att, för tillgodogörande av ett omfattande socialt intresse, offra den enskilda jordäganderätten genom en sådan speciell expropriation, som ensittarlagen i själva verket avser, lär det vara i överensstämmelse med principerna på området, att även kronojorden får för ändamålet tagas i anspråk, ehuru endast efter prövning och medgivande av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall. Från det ecklesiastika intressets synpunkt torde en anordning i förslagets syfte och med dess begränsning icke behöva vålla någon större betänklighet i betraktande av frågans jämförelsevis mindre dimensioner i förhållande till hela boställsbeståndets storlek.

Det föreslagna stadgandets avfattning anser kollegium emellertid icke tillfredsställande. Den däri proklamerade »rätten» för vederbörande att inlösa sina lägenhetsområden är i själva verket icke alls någon »rätt», då den i varje fall skulle kunna göras illusorisk genom en Kungl. Maj:ts förklaring, att inlösningen icke kunde ske utan olägenhet för lönebostället eller där intill belägen prästgård — ett besked, mot vilket talan ju icke skulle kunna föras. För ett tydligt och nödigt angivande av rättens innehåll skulle tillika erfordras anvisning på grunderna och sättet för löse-skillningens bestämmande i fall av meningsskiljaktighet. Härom innehåller förslaget intet.

I sak torde det föreslagna stadgandet därför endast avse en rätt för Kungl. Maj:t att under de i stadgandet angivna förutsättningar medgiva, att lägenhetsområdet må av innehavaren inlösas mot den ersättning och de villkor, som Kungl. Maj:t prövar skäligt bestämma. Givetvis bör man då utan vidare få utgå ifrån att nämnda ersättning sättes till fulla värdet.

Med denna uppfattning av stadgandets innebörd kommer detsamma, så omformulerat som nu antytts, att få sitt naturliga sammanhang med de i 62 § boställsordningen givna bestämmelser, som reglera Kungl. Maj:ts befogenhet att utan riksdagens och kyrkomötets hörande föryttra ecklesiastik jord. Ur denna synpunkt skulle intet vara att erinra mot stadgandets inrymmande i nämnda paragraf. Mot en sådan anordning kunna emellertid göras andra erinringar. Boställsordningens enda syfte är vad angår löneboställena att tillgodose det ecklesiastika intressets krav på boställernas utnyttjande på fördelaktigaste sätt. Här ifrågakända lagstiftning däremot tager, utan hänsyn till vad som kan vara positivt fördelaktigt för boställena eller ej, sikte allenast på det sociala intresse, som här skulle befrämjas. Stadgandets intagande i boställsordningen skulle alltså däri införa ett för dess anda och mening främmande element. Viktigare är dock en praktisk synpunkt. Boställsordningen sysslar endast med de åt prästerskapet i territoriella församlingar anslagna boställen. Jämte dessa finnas flera andra grupper av ecklesiastika boställen såsom biskops-, lektors-, sysslomans- och klockarboställen, de sistnämnda utgörande en ganska stor grupp med ett avsevärt antal därå befintliga lägenheter (enligt kommissionens statistik 539 stycken). Kommissionens förslag förbigår nu med avsikt klockarboställena i förväntan på ett emotsett beslut om dessa boställens disponerande efter samma huvudgrunder som prästerskapets och menar, att de bestämmelser, som kunna varda meddelade i avseende å lägenheter å prästerskapets boställen, även kunna lämpas till lägenheter å klockarnas löneboställen. Om de övriga nyssnämnda specialgrupperna nämnes i betänkandet intet. Vid godkännande av förslaget skulle alltså förhållandet i förevarande avseende lämnas oregrerat beträffande alla utanför boställsordningens ram fallande ecklesiastika boställen i den mån ensittarlagen icke är å dem tillämplig. Detta synes knappt tillfredsställande. Enligt kollegii mening bör ifrågavarande lagstiftning beröra icke blott prästboställena utan även alla de övriga omförmälda boställsgrupperna. Den av kommissionen i fråga om klockarboställena åberopade omständigheten bör icke, såvitt kollegium kan finna, därutinnan utgöra något hinder. Ordnas frågan på detta sätt, bör givetvis det här avsedda stadgandet icke infogas i ecklesiastika boställsordningen utan upptagas i särskild lag.

Men härvid bör man enligt kollegii åsikt icke stanna. Skall man nu

lagstifta ensamt beträffande ecklesiastika boställen, som äro undantagna från ensittarlagens tillämpningsområde, d. v. s. kronoboställena, och alltså låta den sistnämnda lagen fortfarande gälla de övriga, så kommer förhållandet att gestalta sig ganska egendomligt. I fråga om de senare skola vederbörande hava rätt att inlösa sina lägenheter och tvistefrågan därom avgöras vid särskild förrättning, eventuellt av domstol. Beträffande kronogruppen åter skall frågan i varje fall ankomma på ett administrativt förfogande av Kungl. Maj:t. I betraktande av att boställena tjäna ett och samma ändamål synes denna olikformighet både oegentlig och olämplig. Kollegium anser för sin del förhållandet böra ordnas enhetligt för alla ecklesiastika boställen, oberoende av deras olika natur och då efter den nyssnämnda administrativa linjen såsom nu är ifråga, så att ensittarlagens icke i något fall skulle gälla boställe av ecklesiastik natur. Detta desto hellre som dels, på sätt i det föregående erinrats, gränsen för mera-nämnda lags tillämpningsområde så vitt angår dylika boställen kan vara något osäker, dels ock åtskilliga detaljbestämmelser i lagen äro föga passande med avseende å hithörande boställen — något som även vid lagfrågans behandling inom riksdagen på sin tid av en motionär anmärkts.

Regleras den föreliggande frågan på här föreslaget sätt, torde dock böra göras vissa förbehåll rörande den rätt, som tilläventyrs redan kan anses vara, på grund av den nuvarande lagstiftningen, av vederbörande lägenhetshavare förvärfvad. Dylikt förbehåll lärer sålunda i första hand böra avse det fall, att anspråk å inlösen jämlikt bestämmelserna i den nu gällande lagen redan blivit väckt. För den händelse åter att sådant anspråk icke blivit anhängiggjort, torde av billighetsskäl böra stadgas viss tidsfrist, inom vilken lägenhetshavare å nu ifrågavarande slag av boställen må äga påkalla inlösen med tillämpning av äldre lagstiftning.

Betänkande
och förslag
angående det
ecklesiastika
arrende-
väsendet.

Frågan om *tomträttsinstitutets* tillämpning å prästlönejord har varit föremål för behandling av sakkunniga för revision av förordningen angående utarrendering av prästerskapets löneboställen, vilka sakkunniga i sitt den 28 februari 1923 avgivna betänkande och förslag angående det ecklesiastika arrendeväsendet hemställt om, bland annat, visst tillägg till 62 § ecklesiastik boställsordning i syfte att möjliggöra upplåtelse under tomträtt av tomt å planlagt område å löneboställe.

Såsom motivering för detta sitt förslag hava de sakkunniga hänvisat till ett av kyrkofondskommittén den 17 december 1920 avgivet utlåtande över vissa ansökningar rörande upplåtelse under tomträtt av område tillhörande löneboställe, vari nämnda kommitté anför, bland annat, följande:

Tomträtten är som bekant en särskild form av nyttjanderätt med avsevärt längre giltighetstid än arrende och hyra och så ordnad, att det ekonomiska värdet av upplåtelsen (värdet av själva tomträtten jämte å tomtens uppförd byggnad m. m.) kan användas såsom underpant d. v. s. till belåning för byggnadsändamål. Institutet är egentligen avsett för kronan, kommuner och municipalsamhällen. Föremål för tomträtt kan endast vara tomt i inskränkt bemärkelse, d. v. s. ett sådant inom stadsplan beläget område, som blivit vid tomtindelning avskilt såsom självständig tomt. Minimitiden för upplåtelsen är bestämd till 26 år och maximitiden till 100 år. Även kronan är bunden av dessa tidsbegränsningar. — Till

säkerhet för beståndet av upplåten tomträtt kan meddelas inskrivning, motsvarande inteckning för vanlig nyttjanderätt och med samma verkan som dylik inteckning. Sedan inskrivning meddelats, skall byggnad, stängsel eller annan för stadigvarande bruk avsedd anläggning, som finnes å tomten, anses såsom tillbehör till tomträtten. Inskrivnen tomträtt kan intecknas för fordran, och njuter fordringsägaren sedan panträtt i tomträtten med vad därtill hör. Med undantag för stadgandet om tidsbegränning innehåller nyttjanderättslagen inga normerande bestämmelser beträffande avtalets innehåll. Det har överlämnats åt kontrahenterna själva att fritt besluta härom. Syftemålet med tomträttsinstitutets upptagande i det svenska rättssystemet var att vinna ett medel till omläggning av städernas och de stadsliknande samhällenas tomtpolitik. Man ville bereda nämnda samhällen en utväg att på ett kraftigt sätt befördra byggnadsverksamheten å dem tillhörig mark utan att uppoffra äganderätten till marken och därmed möjligheten att tillgodogöra sig den å marken inträdande värdestegringen. Även beträffande den ekklesiastika, till byggnadstomter lämpliga jorden förefinnas onekligen starka skäl, som tala för att man skall söka tillgodogöra sig jordvärdestegringen för tillgodo-seende av det ekklesiastika avlöningsändamålet, på samma gång som man i görligaste mån söker främja markens bebyggande. För en dylik jordpolitik synes tomträttsinstitutet på grund av sin allmänna konstruktion vara fullt användbart, även då fråga är om ekklesiastik jord. Enligt kommitténs mening hava de av riksdagen framhållna synpunkterna beträffande frågan om försäljning av ekklesiastik jord direkt tillämpning även på den ekklesiastika tomtjorden. Samma utsikt till värdestegring, som föreligger i fråga om skogsmark, eller kanske snarare ännu större sådan torde nämligen förefinnas beträffande tomtjord, särskilt i eller i närheten av hastigt växande industrisamhällen. Jämväl i avseende å dylik jords försäljning lärer därför den största varsamhet vara av nöden. Huruvida försäljning eller tomträttsupplåtelse i det enskilda fallet är att föredraga torde endast kunna utrönas genom särskild undersökning.

Därest tomträttsinstitutet skall kunna komma till någon större användning i fråga om den ekklesiastika jorden, måste man vid tomträttsavtalets ingående så avväga upplåtarens och tomträttsinnehavarens inbördes rättigheter och skyldigheter, att å ena sidan jordägaren får tillgodonjuta värdestegringen å den upplåtna jorden genom periodvis skeende lämplig förhöjning i avgälden och å andra sidan tomträttsinnehavaren beredes sådan trygghet mot avgäldens oskäligen förhöjande under upplåtelse-tiden samt sådan optionsrätt vid området förnyade upplåtande under tomträtt, respektive sådan tryggad rätt till lösen för honom tillhöriga byggnader, att tomträtten med dess tillbehör kan anses utgöra ett någorlunda tillfredsställande kreditobjekt, och att tomterna kunna bli begärliga för eventuella spekulanter. Ett dylikt avvägande erbjuder uppenbarligen ganska stora svårigheter. Det underlättas dock i någon mån därav, att man synes kunna utgå ifrån att tomten kommer att för all framtid disponeras av enskilda för byggnadsändamål. Orsaken till att tomten icke upplåtits med äganderätt är allenast den, att man velat låta en skälig andel av tomtjordens värdestegring komma det ekklesiastika avlöningsändamålet till godo. Det saknas således i de flesta fall anledning att vid upplåtelseperiodens slut återtaga tomten eller uppställa sådana villkor för förnyad upplåtelse, att icke avtalets förlängning blir ekonomiskt förmånlig

för tomträttsinnehavaren. Frågan om anskaffande av nödiga medel för inlösen av tomträttsinnehavarens byggnader, vilket spörsmål med hänsyn till nu gällande författningsbestämmelser onekligen är mycket svårslöst, har därför här mindre betydelse. I något enstaka fall kan inlösningsfrågan visserligen bliva aktuell, men kunna nödiga medel då ej uppbringas, blir resultatet helt enkelt det, att jordägaren måste medgiva avtalets förlängning mot en jämförelsevis begränsad förhöjning av avgälden men i övrigt på oförändrade villkor.

För egen del hava arrendesakkunniga i ämnet vidare anfört:

Till den av kyrkofondskommittén förebragta utredningen hava sakkunniga icke något att tillägga; och då det synts som upplåtelse under tomträtt är en upplåtelseform, vars anlitage i vissa fall kan göra det möjligt att på ekonomiskt fördelaktigare sätt än eljest tillgodogöra sig ecklesiastik egendom, hava sakkunniga ansett det lämpligt att, i sammanhang med den partiella omarbetning av boställsordningen, som efter det föreliggande förslaget skulle äga rum, i boställsordningen införas ett stadgande, som uttryckligt behandlar denna upplåtelseform.

Då upplåtelse under tomträtt ganska starkt närmar sig ett fullständigt avhändande, har det synts nödigt att förbehålla Kungl. Maj:ts befogenheten att lämna medgivande till sådan upplåtelse.

Arrendesakkunnigas berörda förslag rörande vissa ändringar i ecklesiastik boställsordning underställdes i proposition nr 222 1925 års riksdag. Det ifrågasatta tillägget till 62 § i ecklesiastik boställsordning beträffande upplåtelse av mark under tomträtt upptogs emellertid icke i propositionen på angiven grund, att tillräckliga skäl för det dåvarande icke syntes föreligga för det sålunda föreslagna institutets införande.

Riksdagen
1925.

I lika lydande motioner vid 1925 års riksdag, vilka framburos i första kammaren av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. och i andra kammaren av herr Norman m. fl., hemställdes, att riksdagen ville för sin del antaga förslag till lag om ändrad lydelse av 62 § ecklesiastik boställsordning den 9 december 1910. Sagda lagförslag var i allo likalydande med det förslag till ändrad lydelse av berörda lagrum, som framlades av kronolägenhetskommissionen i dess i det föregående omförmälda betänkande den 11 november 1920.

Till stöd för motionerna anfördes av motionärerna, bland annat, följande:

Under behandlingen i riksdagen av 1920 års ensittarlag hade dåvarande departementschefen, i anledning av framställd fråga, om ecklesiastik jord inginge i eller vore undantagen från den föreslagna lagens tillämplighetsområde, yttrat, att sådan jord icke undantoges, utan att lägenhetsinnehavare på ecklesiastik jord i allmänhet vore lösensberättigad, men att, om i ett eller annat fall ett boställe, som användes för kyrkligt ändamål, skulle vara i jordeboken — således rent kameralt — upptaget såsom krono, föreläge icke någon rätt till lösen. Härav framginge, att man vid ensittarlagens tillkomst utgått från att den större delen av den ecklesiastiska jorden, såsom icke varande av krononatur, fölle under lagens tillämplighetsområde och att sålunda lägenhetsinnehavare på ecklesiastik jord i allmän-

het vore lösensberättigad. Såsom kronolägenhetskommissionen påvisat, torde emellertid så icke i allmänhet vara förhållandet. Det torde därför icke vara en orimlig begäran, att en sådan ändring i lagstiftningen vidtoges, att den vid lagens tillkomst förutsatta rätten bleve förverkligad. Den ändring i ecklesiastika boställsordningen, som sålunda förutsattes, vore av den lagtekniskt enkla beskaffenhet, att riksdagen icke borde kunna hysa tvekan om möjligheten att, ehuru proposition i ämnet icke föreläge, kunna för sin del antaga densamma. Till grund för förslaget låge ju ett betänkande, som avgivits av kronolägenhetskommissionen, vars sammansättning borgade för att lagförslaget vore i formellt hänseende oantastbart. Givetvis borde så ordnas, att köpeskilling för sålunda avyttrad jord snarast möjligt åter placerades i annan lämplig fastighet. Att frågan nu motionsvis bragtes under riksdagens prövning vore beroende därpå, att ändring i förenämnda boställsordning förutsatte kyrkomötets bifall. Där-est frågan icke vunne sin lösning år 1925, då allmänt kyrkomöte sammanträdde, så kunde det dröja ytterligare fem år, innan ett lagförslag av förevarande innebörd kunde bliva antaget.

I sitt över motionerna avgivna utlåtande anförde andra lagutskottet, bland annat, följande:

Då nu kronolägenhetskommissionens förutnämnda förslag till ändring av 62 § i ecklesiastika boställsordningen genom förevarande motioner bragts under riksdagens prövning, vill utskottet framhålla, att enligt dess mening ett starkt behov föreligger, att åt de lägenhetsinnehavare, som skapat sig egna hem å ecklesiastisk jord, beredas ökade möjligheter att friköpa den till lägenheterna hörande jorden. Visserligen torde det kunna invändas, att lägenhetsinnehavare å dylik jord genom de förut omförmälda kungörelserna den 15 april 1904 och den 14 maj 1915 samt förordningen den 15 september 1911 hava en avsevärt tryggare ställning än lägenhetsinnehavare med egna hus å enskild jord samt att de förra därför merendels icke kunna komma i sådant tvångsläge, som föranlett statsmakterna att till skydd för de senare genomföra särskilda expropriationsbestämmelser. Emellertid är det att märka, att omförmälda bestämmelser angående beredande av tryggad besittningsrätt icke gälla alla lägenheter å ecklesiastisk jord. En stor grupp av lägenhetsinnehavare, däribland alla de, som äga boningshus å klockarboställen, kunna icke komma i åtnjutande av en sådan besittningsrätt. Givet är också, att sagda rätt ej kan bereda den trygghetskänsla och de förmåner, som äganderätten skänker. Genom erläggandet av den jämförelsevis ringa köpesumma, som markområdena till byggnaderna merendels torde betinga, vinna lägenhetsinnehavarna bland annat möjlighet att kunna utnyttja sitt i byggnaderna nedlagda kapital såsom kreditobjekt.

Genom antagandet av ensittarlagen torde statsmakterna, såsom motionärerna och kammarkollegium i dess förut återgivna yttrande framhållit, jämväl hava i princip godkänt en sådan friköpningsrätt. Utskottet vill erinra, att, då förslag till ensittarlag år 1918 första gången förelades riksdagen, i motion framfördes yrkande, att även ecklesiastisk jord, som icke vore av krononatur, måtte undantagas från lagens tillämpning, men att riksdagen på hemställan av lagutskottet — vilket uttalade, att tillräckliga skäl att från lösningsrätten undantaga av motionären angiven egendom icke föreläge — lämnade motionen utan bifall. Av vad inom riksdagen vid behandlingen av 1918 års lag förekommit, torde man vara berättigad sluta,

att riksdagen utgått från att lägenhetsinnehavare på ecklesiastik jord i allmänhet vore lösensberättigade, då denna jord antogs i regel icke vara kronan tillhörig. Såväl kronolägenhetskommisionens som kyrkofondskommitténs utredning har emellertid sedermera visat, att det övervägande antalet ecklesiastika boställen i jordeboken upptagits under kronotitel. Enligt kyrkofondskommitténs utredning äro sålunda av 3,662 prästboställen i jordeboken redovisade allenast 140 såsom skatte och 100 såsom frälse. Även om det torde kunna förutses, att vid en närmare undersökning det skulle komma att visa sig, att en del av de såsom krono redovisade boställena icke äro att anse såsom kronan tillhöriga, torde likväl med visshet kunna antagas, att ensittarlagen äger endast ytterst begränsad tillämpning å ecklesiastik jord. Vid nu angivna förhållanden synes det utskottet befogat, att sådan ändring i lagstiftningen snarast vidtages, att den möjlighet till friköpning, som man vid ensittarlagens tillkomst avsåg att bereda lägenhetsinnehavare med egna hus å ecklesiastik jord, bliver förverkligad.

Av den redogörelse, som i det föregående lämnats, torde framgå, att de betänkligheter, som städse mött i fråga om en utvidgning av nu gällande bestämmelser om försäljning av ecklesiastik jord, huvudsakligen härleda sig ur farhågan, att en tillfredsställande finansiering av det prästerliga avlöningsväsendet därigenom skulle äventyras. Oavsett i vad mån dessa betänkligheter kunna anses äga fog, då fråga är om försäljning av den ecklesiastika jorden i större omfattning, synas de emellertid i allt fall näppeligen kunna göras gällande beträffande den begränsade utvidgning av försäljningsrätten, som i förevarande motioner åsyftas, nämligen till vissa av innehavarna bebyggda lägenheter av merendels obetydlig areal. Den statistiska utredning, som kronolägenhetskommisionen verkställt, utvisar sålunda, att sammanlagda åker- och tomtarealen av alla dylika lägenheter å ecklesiastika boställen utgör endast 2,717 hektar eller 4,4 procent av samtliga boställens åker- och tomtareal. Medelarealen av dessa lägenheter utgör för riket 0,69 hektar, därav 0,46 hektar åker och tomt, 0,17 hektar ängs- och hagmark samt 0,06 hektar avrösningsjord. 91,7 procent av dessa lägenheter hava en åker- och tomtareal om högst ett hektar. Vidare må i detta sammanhang erinras om att enligt kronolägenhetskommisionens beräkningar av samtliga till ett antal av 5,926 uppgående lägenheter å ecklesiastik jord 3,485 eller 58,8 procent ansetts kunna lämpligen fränskiljas boställena.

Såsom av det föregående framgår, hava flertalet av de myndigheter, som yttrat sig över kronolägenhetskommisionens förslag, ej heller haft något att i princip erinra mot den utvidgning av gällande bestämmelser om försäljning av ecklesiastik jord, som förslaget innebär. Kammarkollegium har sålunda uttalat, att en anordning i förslagets syfte och med dess begränsning från det ecklesiastika intressets synpunkt icke torde behöva vålla någon större betänklighet i betraktande av frågans jämförelsevis mindre dimensioner i förhållande till hela boställsbeståndets storlek.

Vid övervägande av de olika möjligheter, som erbjuda sig för lösandet av nu föreliggande lagstiftningsfråga, framställer sig givetvis i första rummet till besvarande spörsmålet, huruvida icke de bestämmelser, som erfordras, borde inarbetas i ensittarlagen. Utskottet vill i detta sammanhang erinra, att det förslag till ny ensittarlagstiftning, som av Kungl. Maj:t i proposition nr 142 förelagts innevarande års riksdag, liksom 1920 års nu gällande ensittarlag undantager all jord, som tillhör kronan, från lagens till-

lämpning. Liksom kronan tillhörig egendom icke ansetts böra bliva föremål för expropriation, torde det också vara lämpligt, att lösningsrätt enligt ensittarlagen ej heller kan göras gällande beträffande dylik egendom. Här till kommer, att, såsom kronolägenhetskommissionen erinrat, den procedur, som i ensittarlagen föreskrives beträffande inlösen av under nyttjanderätt upplåtet område, synes vara i åtskilliga hänseenden mindre väl lämpad för nu ifrågavarande ändamål. Ett inarbetande i nämnda lag av bestämmelser till reglerande av rätt till friköpning av lägenheter å prästerliga boställen synes utskottet fördenskull ej vara att tillråda.

Mot nu förevarande förslag kunna emellertid i andra avseenden göras berättigade erinringar. Enligt utskottets mening torde det sålunda kunna ifrågasättas, om ej bestämmelser böra träffas angående grunderna och sättet för den värdering, som bör ligga till grund för bestämmandet av löseskillingen. Såsom kammarkollegium anmärkt, kan det ej heller anses tillfredsställande, att friköpningsrätten, såsom i förslaget skett, inskränkes till lägenheter å prästboställen. Jämväl lägenhetsinnehavare å övriga grupper av ecklesiastika boställen såsom biskops-, lektors-, sysslomans- och klokarboställen, de sistnämnda omfattande enligt kommissionens statistik icke mindre än 539 stycken lägenheter, synas sålunda böra erhålla samma möjlighet till friköpning som nyttjanderättshavare med egna hus å de åt prästerskapet i territoriella församlingar anslagna boställena. Gives åt lagstiftningen en dylik omfattning, torde emellertid, såsom kammarkollegium erinrat, kunna med fog ifrågasättas, huruvida bestämmelser i nu ifrågavarande hänseende böra hava sin plats i den ecklesiastika boställsordningen, vilken icke äger tillämpning å annan ecklesiastik jord än prästboställen. Då enligt utskottets mening skäl tala för att ifrågavarande bestämmelser ordnas enhetligt för alla hithörande boställen, oberoende av deras olika natur, synes det jämväl böra tagas under övervägande, huruvida icke i enlighet med vad kammarkollegium hemställt all ecklesiastik jord bör efter denna lagstiftnings ikraftträdande undantagas från ensittarlagens tillämpning. På grund av vad sålunda anförts och då förslag till lagstiftning å nu ifrågakomna område synes, efter lagrådets hörande, böra avvaktas från Kungl. Maj:t, innan riksdagen därutinnan för sin del fattar beslut, har utskottet icke ansett sig kunna tillstyrka bifall till det nu föreliggande förslaget.

Då emellertid ifrågavarande lagstiftningsfråga, såsom utskottet förut framhållit, utan tvivel kräver en skyndsam lösning samt denna fråga dessutom näppeligen torde vara av den svårlösta och invecklade natur som övriga med den ecklesiastika jordens disposition förenade spörsmål, synes utskottet önskligt, att densamma, därest hela frågan om den ecklesiastika jordens tillgodogörande för bildandet av mindre, men självständiga jordbruk och för fyllandet av förefintligt behov av tomtmark icke inom den närmaste tiden kan vinna sin lösning, särskilt för sig upptages till förnyat övervägande och att om möjligt förslag i ämnet förelägges redan det under innevarande år sammanträdande kyrkomötet. Att förnyad hemställan i ämnet göres till Kungl. Maj:t anser utskottet lämpligt, särskilt i betraktande därav, att numera tio år förflutit sedan riksdagens förra hemställan däri — avseende även torpare — gjordes.

I anslutning till vad sålunda anförts, hemställde utskottet, att riksdagen med anledning av förevarande motioner måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t

anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta skyndsamt utreda, under vilka betingelser i vidare mån än nu är medgivet möjlighet kunde beredas lägenhetsinnehavare å ecklesiastik jord, som därå ägde egna boningshus, att friköpa av dem innehavda lägenheter, samt för riksdagen framlägga det förslag, som av utredningen föranleddes.

Utskottets utlåtande godkändes utan debatt av riksdagen; och avlät riksdagen, såsom jag redan inledningsvis nämnt, skrivelse i frågan till Kungl. Maj:t (nr 308) i överensstämmelse med utskottets hemställan.

Den sakkunniges förslag.

Jag torde nu få övergå till en redogörelse för de av den inom departementet tillkallade sakkunnige, i huvudsaklig anslutning till de av 1925 års riksdag härutinnan angivna riktlinjer, utarbetade författningsförslagen.

Dessa förslag utgöras av:

1) förslag till lag angående grunder för försäljning i vissa fall av kyrklig jord m. m.;

2) förslag till lag om ändrad lydelse av 62 § i ecklesiastik boställsordning den 9 december 1910; samt

3) förslag till lag om ändrad lydelse av 19 § i lagen den 18 juni 1925 om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område.

Härjämte har av den sakkunnige avlämnats ett utkast till kungörelse rörande tillämpningen av vissa bestämmelser i den under 1) upptagna lagen.

Beträffande de *allmänna förutsättningarna* för ifrågavarande förslag till försäljningslag har av den sakkunnige anförts:

Då det gäller att genom allmänna författningsbestämmelser bereda möjlighet för friköp av sådana lägenheter, som åsyftas i riksdagens skrivelse den 2 juni 1925 nr 308, torde, redan med hänsyn till den allmänna obestämdhet, som vidlåder den gängse termen »ecklesiastik jord», mindre väl lämpa sig att i en lagstiftning härom upptaga nämnda beteckning. Mot lämpligheten härav talar ett ytterligare skäl. Bestämningen »ecklesiastik» för viss publik jord har redan i lagstiftningen på detta område kommit till användning i en speciell, snävare betydelse. Ecklesiastik boställsordning den 9 december 1910 reglerar sålunda, på sätt framgår av 1 § i berörda lag, oaktat sin benämning endast dispositionen av boställen, anslagna för det territoriella prästerskapets avlöning. Vid valet mellan olika möjligheter för ett generellt betecknande av den jord, varå de nu tilltänkta författningsbestämmelserna lämpligen synas böra hava avseende, har i det uppgjorda förslaget upptagits beteckningen »kyrklig jord». Vid detta val har tagits sikte på att finna en allmän term, som dels icke leder föreställningen längre än till den jord, som enligt numera rådande uppfattning har kyrklig karaktär, dels ej heller begränsar sin räckvidd till endast någon del av denna egendom. Till »kyrklig jord» torde sålunda böra hänföras dels den fasta egendom, som är anslagen för bostadsändamål eller eljes för avlöning av det territoriella prästerskapet samt av biskopar, domkyrkosystemän och klockare, dels ock kyrkors hemman och jordar. För vinnande

av full klarhet rörande den angivna beteckningens innebörd lärer vara erforderligt att i författningen specifikt uppräknade de fastighetskategorier, som skola falla in under beteckningen »kyrklig jord» i författningens mening.

Upptagas bestämmelser om friköp av lägenheter å all kyrklig jord såsom denna ovan förslagsvis begränsats i en gemensam författning, torde starka lämplighetsskäl tala för att i sagda författning sammanföra alla de föreskrifter, som nu reglera eller anses böra bliva reglerande för Kungl. Maj:ts befogenhet att utan övriga statsmakters vidare hörande föryttra kyrklig jord. Bestämmelser rörande försäljning i vissa fall av klockarboställen, i huvudsak analoga med dem, som upptagits i 62 § i ecklesiastik boställsordning, funnos intagna i det förslag till lag om kantorer (18 §), vilket förelades 1921 års riksdag (KM:ts prop. nr 25). Sagda lagförslag blev emellertid, som bekant, icke av riksdagen antaget. Den tanke, som låg till grund för sistberörda förslag, torde i första hand böra fullföljas därhän, att de i 62 § i ecklesiastik boställsordning meddelade bestämmelser göras, i allt fall i huvudsak, tillämpliga icke blott å klockarboställen utan jämväl å boställen, anslagna biskopar och domkyrkosysslomän.

Efter att hava erinrat om de ålderdomliga, till sin innebörd och räckvidd oklara stadganden rörande föryttring av *kyrkors jord*, för vilka jag tidigare redogjort, anför den sakkunnige:

Huru än en tolkning av de här omförmälda stadgandena i övrigt utfaller, torde dock näppeligen kunna göras gällande, att ett förfogande över kyrkors jord i det sociala syfte, som *friköp* av lägenheter därå i nu åsyftade fall närmast avser att tillgodose, skulle falla inom ramen för någon Kungl. Maj:t redan nu tillkommande befogenhet. Att de tillämnade nya bestämmelserna om dylikt friköp böra få tillämpning på kyrkors jord torde därför icke vara underkastat tvekan. Mera ovisst synes vara, huruvida det kan vara nödvändigt, att i den ifrågasatta nya författningen intaga bestämmelser om rätt för Kungl. Maj:t att försälja kyrkojord i fall, motsvarande dem, som jämlikt 62 § boställsordningen gälla prästlönejord. För ernående av enhetlighet och reda å här ifrågavarande förvaltningsområde lära dock övervägande skäl tala för en sådan anordning. Det föreliggande förslaget till lag om grunder för försäljning i vissa fall av kyrklig jord m. m. avser följaktligen såvitt här är fråga att, efter en utbrytning ur ecklesiastik boställsordning av de i 62 § meddelade bestämmelserna, i nämnda lag dels upptaga i huvudsak samma bestämmelser med tillämpning å all kyrklig jord, dels däri införa de i riksdagens ovanberörda skrivelse den 2 juni 1925 ifrågasatta stadgandena om friköp av å sådan jord befintliga lägenheter. En påtaglig fördel i systematiskt hänseende torde härigenom vinnas. I den mån de ännu på utredning beroende mera vittutseende frågorna om försäljning av kyrklig jord i större omfattning föras fram till sin lösning, erbjuder den ifrågavarande författningen en enhetlig, för eventuell vidare utbyggnad lämpad stomme.

Departementschefen lämnar härefter en närmare redogörelse för de av den sakkunnige uppgjorda lagförslagen och hemställer, att berörda förslag med tillhörande speciella motiv måtte såsom bilaga fogas vid detta protokoll (bil. III). Härpå fortsätter departementschefen:

Kammarkollegiet har, i sitt över nämnda förslag avgivna utlåtande, rörande de allmänna grunder, varå förslaget bygger, uttalat sig på följande sätt:

I en särskild lag angivas de fall, då försäljning av ecklesiastik jord må kunna ske utan att in casu riksdagens och kyrkomötets medgivande skall behöva inhämtas. Lagen skall hava avseende å dels prästboställen, dels fastigheter, som äro anslagna till boställen åt biskopar, klockare och domkyrkosysselmän, dels ock den fasta egendom, som besittes av domkyrkor samt andra kyrkor i städer och på landet. Dylik jord kallas i lagen *kyrklig* jord. I lagen inrymmas de nuvarande stadgandena i 62 § boställsordningen med i huvudsak allenast den ändring, som betingas av att lagen skall avse all kyrklig jord. Därjämte upptages i lagen stadganden om *friköp* och upplåtelse med tomträtt av lägenhet å kyrklig jord.

Förslagen åsyfta alltså en enhetlig reglering av förutsättningar och grunder för förvaltningsbefogenheten till föryttring av kyrklig jord i den vidsträcktare mening förslagen avse, sålunda jämväl på ett område utanför ecklesiastika boställsordningens räckvidd. I denna av praktiska skäl betingade enhetsreglering framträder såsom särskilt moment den speciella art av föryttring, som riksdagen nu avsett, nämligen medgivande till friköp av å den kyrkliga jorden befintliga lägenheter. Huvudförfattningen, den föreslagna försäljningslagen, har liksom den däremot svarande 62 § ecklesiastik boställsordning, vars reala innehåll skall överflyttas till den nya lagen, karaktären av en utav riksdagen och kyrkomötet lämnad fullmakt för Kungl. Maj:t och nu jämväl i vissa fall i första hand för kollegiet att under givna förutsättningar i föryttringsväg förfoga över den kyrkliga jorden. Den såmedelst utvidgade rörelsefriheten skall utnyttjas, vad angår försäljning i allmänhet, för det kyrkliga ändamålets egen nytta och fördel, men beträffande det föreslagna friköpsinstitutet för tillgodoseende av ett utav statsmakterna erkänt socialt behov, dock givetvis endast mot fullt vederlag för det kyrkliga intresset, och för övrigt icke i något fall där detta skulle av föryttringen lida men.

Mot de allmänna grunderna i förslaget har kollegiet icke något att erinra. Att beträffande annan kyrklig jord än prästboställena lägga de jordpolitiska linjerna i överensstämmelse med dem, som i 62 § ecklesiastik boställsordning äro uppdragna eller eljest må kunna bli bestämda för prästboställenas vidkommande, är enligt kollegiets mening en fullt riktig tanke. Därmed är man följdriktigt framme vid förslagets anordning att i motsvarande mån utvidga förvaltningsmyndighetens befogenhet att på egen hand fullfölja dessa linjer. Den vidsträcktare fullmakt, som härutinnan föreslås, skulle medföra den stora praktiska fördelen, att riksdagen och kyrkomötet icke behöva besvaras med varjehanda småfrågor om försäljningstillstånd i de särskilda fallen, när det gäller annan kyrklig jord än prästboställe. Den nuvarande ordningen i detta hänseende torde med skäl kunna betecknas såsom alltför tyngande och olämplig. — Beträffande friköpsinstitutet, synes förslaget icke stå i strid med de riktlinjer för en lagstiftning i ämnet, som kollegiet angivit i sitt över kronolägenhetskommissionens förslag avgivna yttrande, intaget i andra lagutskottets förenämnda utlåtande vid 1925 års riksdag.

Friköpsförmånen konstrueras i förslaget icke såsom någon tvångsrätt. En sådan är icke heller av riksdagen ifrågasatt, och kollegiet kan för sin

del icke finna något skäl varför icke den kyrkliga jorden bör vara i detta hänseende lika väl skyddad som kronans jord. Friköpsrätten, om man så må kalla den, konstitueras i förslaget först genom förvaltningsmyndighetens i det särskilda fallet lämnade medgivande. Man invänder då, att denna ordning icke i nöjaktig grad betryggar tillgodoseendet av lagens sociala syfte. Givet är dock, att då föryrtringsbefogenheten såvitt angår friköp lämnas just i detta syfte, häri ligger en bestämd uppfordran till förvaltningsmyndigheten att så långt som möjligt handhava friköpsinstitutet på det positiva sätt, som svarar mot lagstiftarens intentioner i detta stycke. När sålunda i förslaget talas om att friköp må äga rum, så skall detta innebära, att den i första hand avgörande myndigheten, kollegiet, icke kan vägra friköpet, om de lagbestämda förutsättningarna eljest äro för handen och hinder ej möter av motstående enskild rätt eller eljest av allmänna lämplighetshänsyn. I själva verket kan man ju alltså ändock tala om en viss »friköpsrätt», men endast så långt den inom angivna gränser kan realiseras och i intet fall av beskaffenhet att kunna i domstolsväg uttvingas. Vägen till friköpsrättens förverkligande skall ligga helt efter den administrativa linjen. Ett analogiskt förhållande möter på domänförfattningarnas område, där enahanda principer redan vunnit tillämpning utan att det sociala intresset veterligen härför blivit lidande. — I förslaget hava icke infogats några uttryckliga bestämmelser till skydd för den enskilda rätt, som skulle kunna ligga i vägen för en föryrtring i ena eller andra formen. Med lagens rent förvaltningsrättsliga natur lärer sådant ej heller vara nödigt. Självfallet måste här liksom vid alla andra administrativa förfoganden tillses, att inga bestående privaträttigheter därvid offras eller trädas för nära.

Vid kollegiets utlåtande äro fogade två reservationer. Till den ena av dessa har jag anledning att senare återkomma.

Innan jag går att yttra mig angående den allmänna anordningen av en lagstiftning i syfte att bereda ökade möjligheter för lägenhetshavare å kyrklig jord att förvärva det område, varå de skapat sina hem, ber jag att få bringa i erinran, att denna fråga i själva verket endast utgör en mindre del av det stora komplex av spörsmål, som redan ställts på dagordningen och som med en gängse term pläga sammanfattas under beteckningen »den ecklesiastika jordfrågan».

Departement-
schefen.

Såväl genom förslag av åtskilliga sakkunnigberedningar som genom flera av riksdagen till Kungl. Maj:t under de senare åren gjorda hänvändelser har problemet om den ecklesiastika jordens — och då i främsta rummet prästlönejordens — ändamålsenligaste förvaltning och disposition bringats fram i förgrunden. Diskussionen om detta problem — vilket icke minst till följd av den egenartade mellanställning mellan *statlig* och *kyrkligt-kommunal* egendom, som den kyrkliga jorden historiskt och ännu faktiskt intager, visat sig såväl från rättsliga som praktiska synpunkter alldeles särskilt invecklat och svårlöst — har förts fram från skilda utgångspunkter. Jag erinrar sålunda, å ena sidan, om de mångahanda förslag

och överväganden rörande detta spörsmål, som framkommit i eller i anslutning till de s. k. ecklesiastika arrendesakkunnigas och kyrkofondskommitténs år 1923 avlämnade betänkanden och vilka förslag huvudsakligen avsågo åtgärder i syfte att öka den kyrkliga jordens avkastning. Å andra sidan har av riksdagen i skrivelser till Kungl. Maj:t åren 1920, 1923 och 1924 påkallats utredning rörande vidgade möjligheter för den ecklesiastika jordens ianspråktagande för jordsociala syften dels genom styckning och upplåtelse för *nybildning* av smärre men självständiga jordbruk och egna hem, dels genom underlättande av avsöndring av mark för *nya* bostadsbosättningar å sådan jord. Vad prästlönejorden beträffar kompliceras de här nämnda, redan i sig själva synnerligen svårlösta problemen ytterligare genom det sammanhang, som föreligger mellan dessa problem, å ena sidan, och, å den andra, de grunder, varefter en förestående ny lagstiftning rörande det prästerliga avlöningsväsendet kan tänkas bliva utformad.

Viss preliminär beredning av dessa här antydda mera vittutseende spörsmål har av mig igångsatts i det närmaste syftet att möjliggöra en allsidig överblick över det lagstiftningsområde, det här gäller att reglera, och de konsekvenser, vartill definitiva åtgärder i den ena eller andra riktningen föra fram. Till dylika i det nuvarande rättsläget djupare ingripande förfoganden över den kyrkliga jorden, till vilka jag för närvarande icke är beredd att fatta ståndpunkt, hör jämväl spörsmålet om upplåtelse av jordbruksparceller å sådan jord under den ständiga besittnings- eller åborätstens form.

Det torde av de här gjorda erinringarna utan vidare framgå, att jag nu icke är i stånd att framlägga förslag syftande till någon lösning av den s. k. ecklesiastika jordfrågan i hela dess vidd. I likhet med andra lagutskottet vid 1925 års riksdag håller jag emellertid före, att de invecklade, ännu olösta spörsmål av större räckvidd, som jag här förut berört, skäligen icke böra hindra att man nu skrider till ett positivt steg i den avgränsade fråga — beredande av tryggare förhållanden för lägenhets-havare å den kyrkliga jorden — som nu närmast är föremål för uppmärksamhet. Den här berörda speciella friköpsfrågan har såsom framgår av det föregående under senare tid varit föremål för ett oavlåttligt intresse från riksdagens sida. De talrika ansökningar om friköp, vilka från så gott som alla delar av landet inkommit till ecklesiastikdepartementet, bära jämväl vittnesbörd om att intresset för den föreliggande frågans realisering är starkt ute i bygderna. Den föreliggande utredningen har också bibragt mig den övertygelsen att, för tillgodoseende av här förhandenvarande gamla önskemål, en omedelbar lättnad i de snäva regler, som för närvarande gälla för föryttring av kyrklig jord, bör kunna utan olägenhet genomföras. Jag finner mig följaktligen nu böra förorda den härför nödiga lagstiftningen.

På sätt jag i det föregående omnämnt har ett tidigare framlagt förslag rörande *tomträttsinstitutets tillämpning* å viss kyrklig jord hittills icke föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd. Detta spörsmål torde emellertid nu föreligga i ett annat och aktuellare läge. Lämnas ett allmänt medgivande till friköp i större eller mindre omfattning av redan befintliga bostadslägenheter å kyrklig jord, lär icke vara välbetänkt att lämna den alternativa möjligheten av sådana lägenheters upplåtande under tomträtt obeaktad. Särskilda skäl att söka vinna utrymme för tomträttsinstitutets tillämpning å kyrklig jord saknas icke. Vad särskilt kyrkoherdeboställena beträffar hava dessa, till följd av sin i regel centrala belägenhet, på många håll erbjudit gynnsamma betingelser för bostadsbosättningar. Å orter inom landets alla delar hava talrika samhällen uppstått helt eller delvis å kyrklig jord; i avsevärd omfattning är kyrklig jord belägen inom municipalsamhällen, köpingar och städer. Det synes följaktligen — vid föryttring av kyrklig jord inom områden, som redan äro eller lämpligen synas böra planläggas för bebyggande — vara ändamålsenligt, att val må kunna äga rum mellan upplåtelse med äganderätt och upplåtelse under tomträtt.

Vad härefter vidkommer den allmänna anordningen av den ifrågasatta lagstiftningen, som på sätt framgår av det förut anförda av kammarkollegiet befunnits följdriktig och lämplig, har jag icke någon huvudsaklig erinran mot förslaget.

I en speciell punkt kan jag dock icke ansluta mig till detsamma.

Då ärenden angående friköp av lägenheter å kyrklig jord enligt förslaget — oavsett jordeboksnaturen och oavsett vem samma jord i privaträttslig mening skulle kunna visas tillhöra — hänlagts till prövning i administrativ ordning, har till vinnande av en formell enhetlighet i proceduren föreslagits sådan ändring av ensittarlagen, att alla kyrkliga fastigheter skulle undantagas från nämnda lags tillämpning.

Jag skall här icke närmare inlåta mig på den nog så komplicerade frågan om räckvidden av denna tillämplighet och det speciella spörsmålet, huruvida för giltigheten av ensittarlagen, vilken från tillämpningen undantager »kronan tillhörig jord», blotta *jordeboksredovisningen* skall anses bestämmande eller huruvida lagens angivna stadgande förutsätter en prövning av det hittills praktiskt taget olösta spörsmålet om äganderätten till den kyrkliga jorden. Huru än denna rättsfråga må komma att lösas, lär dock resultatet bliva, att ensittarlagen befinnes vara endast i ringa utsträckning tillämplig å kyrklig jord. I detta sammanhang anser jag mig böra meddela, att en företagen undersökning givit vid handen, huru som under tiden från ensittarlagens tillkomst intill hösten 1925 det synes

hava förekommit endast ett ärende angående inlösen av lägenhet å kyrklig jord i enlighet med bestämmelserna i nämnda lag.¹⁾

Då sålunda vissa, må vara ett fåtal, lägenhetshavare å kyrklig jord för närvarande torde äga en ovillkorlig lösensrätt till av dem innehavda områden, synes det i och för sig betänkligt att vidtaga den av den sakkunnige föreslagna ändringen i ensittarlagen.

Mot lämpligheten av en sådan åtgärd kan måhända även andragas ett speciellt skäl.

Till kammarkollegiets utlåtande över det föreliggande förslaget till försäljningslag har fogats en reservation, vari ifrågasatts att reglera frågan om friköp av lägenheter å kyrklig jord genom inrymmande åt lägenhetshavare av en tvångsrätt efter prövning i administrativ väg. Såsom motivering härför har, bland annat, erinrats, att frågan om den kyrkliga jordens rättsliga ställning vore ett särdeles invecklat och svårlöst problem ävensom att räckvidden av kronans förvaltningsbefogenheter beträffande sådan jord, särskilt för det fall att församling eller lokalkyrka på grund av dom eller eljest framstode såsom rättssubjekt, vore oviss. Jag får här till erinra, att spörsmålet om verkan av församlings bestridande vid uppkommen fråga om försäljning av kyrklig jord kan behöva lösas, oberoende av de nu föreslagna friköpsbestämmelserna, redan med hänsyn till den befogenhet, som tillkommer Kungl. Maj:t i och med stadgandena i 62 § i gällande ecklesiastik boställsordning. Även om det vid en slutlig prövning av denna hittills olösta fråga skulle fastställas, att en församling, med stöd av ett äganderättsanspråk å en kyrklig fastighet, skulle kunna resa hinder mot en eljest författningsenligt tillåten försäljning av sådan jord, torde knappast, vad angår de nu ifrågavarande lägenhetsförsäljningarna, behöva befaras, att dylikt hinder skall uppkomma annat än i undantagsfall. Lämnas emellertid ensittarlagens giltighet beträffande kyrklig jord, som ej »tillhör kronan» orubbad, lär det, för sådana undantagsfall, stå vederbörande lägenhetshavare öppet att i stället göra gällande sin eventuella lösensrätt enligt nämnda lag.

Detalj-
granskning.

Sedan jag sålunda angivit den huvudsakliga ståndpunkt, jag funnit mig böra intaga till de av den sakkunnige uppgjorda förslagen, torde jag få övergå till en detaljgranskning av det framlagda förslaget till försäljningslag. Mot sakkunnigförslagets detaljbestämmelser har kammarkollegiet framställt vissa, mindre väsentliga erinringar, och torde kollegiets utlåtande i denna del få såsom bilaga fogas till detta protokoll (bil. IV).

För egen del har jag vid den företagna granskningen av de av den sak-

¹⁾ Frågan om lösensrätten har i berörda fall av kronans ombudsman dragits under domstols prövning under bestridande, på angivet skäl, att ensittarlagen överhuvud kunde äga någon rättslig giltighet å kyrklig jord. Slutligt utslag i det här åsyftade målet har ännu icke meddelats.

kunnige föreslagna bestämmelserna funnit dessa i stort sett ändamålsenliga. Vissa modifikationer och mindre jämkningar har jag emellertid ansett erforderliga eller lämpliga, och har, såsom förut meddelats, en överarbetning av förslaget i enlighet härmed ägt rum inom ecklesiastikdepartementet. Jag skall vid denna redogörelse endast uppehålla mig vid sådana bestämmelser, beträffande vilka jag funnit anledning att framställa någon erinran; i övrigt hänvisas till den sakkunniges motivering. Vissa föreslagna redaktionella ändringar torde kunna förbigås.

Såsom villkor för friköp anges i 3 § i förslaget, att områdets avskiljande under äganderätt prövas kunna ske utan olägenhet för huvudfastigheten eller eljest för det allmänna. Uttrycket »olägenhet för *huvudfastigheten*» synes mindre tillfredsställande, då en ensittarlägenhet även å kyrklig jord torde kunna utgöras av en självständig fastighet. Härtill kommer att olägenhet även för annan, närbelägen kyrklig fastighet än den, vartill lägenheten kameralt hör, torde böra beaktas. En häremot svarande ändring i formuleringen har vidtagits.

I motiveringen för den nyss återgivna bestämmelsen anföres, bland annat, att det skäligen icke bör kunna göras gällande, att *varje*, även den minsta olägenhet bör utgöra hinder för begärt friköp. För att förtydliga bestämmelsen i nämnda hänseende har viss omformulering av densamma syntts lämplig.

Syftet med de i denna paragraf intagna bestämmelserna är givetvis att möjliggöra friköp för lägenhetshavare, som *redan* hava och måhända därjämte under viss längre eller kortare tid haft sina lägenheter bebyggda med egna boningshus, men däremot ej, att brukare av legojord genom att *nu* bebygga lägenheten skulle kunna förskaffa sig en möjlighet till friköp. Den fordran synes alltså böra upprätthållas, att området skall vara bebyggt vid en tidpunkt före de nu ifrågasatta lagbestämmelsernas antagande. Skälet för att denna i förslaget fixerats till en jämförelsevis så långt tillbaka liggande tidpunkt som den 1 januari 1919 torde endast hava varit att härutinnan bringa det förevarande stadgandet i överensstämmelse med ensittarlagen. Kammarkollegiet har i fråga om den berörda tidsbestämmelsen anmärkt, att densamma innebure en viss obillighet gentemot många lägenhetshavare. Kollegiet erinrar sålunda om att upplåtelser av lägenheter å kyrklig jord ägt rum i synnerlig utsträckning även efter den 1 januari 1919 utan att det kunde befaras, att innehavarna av lägenheterna velat åtkomma dem i spekulation att sedermera bliva ägare till desamma. Med hänsyn härtill och då det skäl, som legat till grund vid fixerandet av angivna tidpunkt i ensittarlagen med dess ovillkorliga lösensrätt för nyttjanderättshavaren, givetvis icke äger motsvarande giltighet i nu förevarande fall, där friköpsrätten icke har karaktären av tvångsrätt, anser jag, att sagda tidpunkt utan större betänklighet här kan framskjutas till den 1 januari 1926.

Ensittarlagen uppställer visserligen den fordran, att å området den 1 januari 1919 skall hava funnits ett boningshus, som då tillhörde en nyttjanderättshavare å området, men detta hus behöver ej vara detsamma, som finnes vid lösenstillfället. Det å området år 1919 befintliga huset kan exempelvis hava nedbrunnit och sedermera ersatts med ett nytt. Det föreliggande förslaget uppställer härutinnan strängare fordringar. Då ensittarlagens ståndpunkt i nämnda hänseende synes riktig, har jag låtit företaga viss jämkning i formuleringen.

Enligt ensittarlagen skall vid sådan värdejämförelse, som omnämnes i förslagets 3 §, icke tagas hänsyn till värdet av förbättringar, som nyttjanderättshavaren eller föregående nyttjanderättshavare verkställt utan att därtill hava varit förpliktad av upplåtelseavtalet. Samma princip gäller, då fråga är om bestämmandet av löseskillingen. Skäligt synes vara, att lägenhetshavare å kyrklig jord icke försättas i en sämre ställning. Ett tillägg till förslaget har på grund härav gjorts i huvudsaklig överensstämmelse med 1 § sista stycket och 8 § fjärde stycket i 1925 års ensittarlag.

5 §. Förslaget upptager i 5 § bestämmelse om viss frist, inom vilken ansökan om friköp sist skall ingivas. Det skäl, som härför anförts, synes mig icke tillräckligt bärande, varför jag ansett nämnda bestämmelse böra utgå.

Den föreslagna paragrafen innehåller vidare bestämmelse därom, att den slutliga prövningen av ansökningar om friköp såsom regel skall ankomma å kammarkollegiet. Rätt till besvär över kollegiets beslut är dock medgiven. I anslutning till de skäl, som av den sakkunnige anförts för denna anordning, har av kollegiet erinrats, hurusom det för det kyrkliga intresse, som vore förenat med den kyrkliga jorden, syntes vara av synnerlig vikt, att enhetliga principer tillämpades i alla de fall, då fråga uppkomme om friköp av lägenheter å sådan jord. Kollegiet har fördenskuil ansett att, därest en decentralisering av dylika ärenden ansåges önskvärd, prövningen av desamma lämpligen borde, såsom förslaget avsåge, anförtros åt kollegiet och icke åt länsstyrelserna.

För egen del har jag icke funnit något att erinra mot förslaget i denna del.

Den procedur, som i anslutning till bestämmelsen i 7 § i förslaget av den sakkunnige ifrågasatts för friköpsärendenas behandling, har synts mig i stort sett ändamålsenlig. Då de ifrågavarande bestämmelserna äro avsedda att utfärdas i administrativ ordning, torde jag framdeles få tillfälle att anmäla förslag i ämnet.

Övergångs-
bestämmel-
serna.

Av den sakkunnige har framlagts ett särskilt förslag till lag om ändrad lydelse av 62 § boställsordningen. Enligt detta förslag skulle det nämnda lagrummets nuvarande sakinnehåll ersättas allenast med en allmän hänvisning, att beträffande utbyte eller försäljning i vissa fall av jord tillhörande boställe, som i boställsordningen avses, ävensom sådan jords upp-

låtande under tomträtt skall gälla vad därom är eller varder särskilt stadgat. En mera praktisk anordning synes vara, att nyssberörda lagrum helt upphäves genom särskild bestämmelse i den nya försäljningslagen med därtill fogad föreskrift, att där i lag eller särskild författning förekommer hänvisning till berörda lagrum, motsvarande bestämmelser i försäljningslagen i stället skola tillämpas. Ett häremot svarande tillägg har gjorts till övergångsbestämmelsen i förslaget.

Föredraganden uppläser härefter förslag till *lag angående grunder för försäljning i vissa fall av kyrklig jord* m. m. av den lydelse, bil. I till detta protokoll utvisar, samt hemställer, att lagrådets yttrande över förslaget måtte inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

C. A. Löwenhielm.

Förslag

till

Lag angående grunder för försäljning i vissa fall av kyrklig jord m. m.

1 §.

Till kyrklig jord räknas i denna lag dels boställen, som omförmälas i 1 § i ecklesiastik boställsordning den 9 december 1910 (prästboställen), dels fastigheter, som äro anslagna till bostad eller avlöning åt biskopar, domkyrkosysslomän och klockare, eller vilkas avkomst ingår till någon för reglering av sådana befattningshavares löner bildad fond, dels ock den fasta egendom, som besittes av domkyrkor samt andra kyrkor i städer och på landet.

2 §.

Är tjänstebostad för kyrkoherde eller komminister förlagd å prästboställe och påkallas med hänsyn till vederbörande befattningshavares tjänsteverksamhet förflyttning av bostaden till därför tjänligare plats utom bostället;

eller befinnes eljest kyrklig jord på grund av särskilda omständigheter icke kunna för sitt ändamål bibehållas utan synnerlig olägenhet eller mot skälig avgift utarrenderas;

eller kan kyrklig jord till följd av belägenhet i eller invid stad eller annat samhälle eller grannskap till större industriell anläggning med synnerlig fördel styckas till tomter,

må efter Konungens beprövande prästboställe eller annan kyrklig jord, som nu nämnts, eller del därav utbytas mot annan fastighet eller ock försäljas.

3 §.

Ager enskild person, som för brukande eller bostadsändamål innehar lägenhet å kyrklig jord, därå beläget för stadigvarande bruk avsett boningshus, vilket lämnar nöjaktig bostad åt honom och hans familj, må, där icke med hänsyn till olägenhet för fastighet, vartill lägenheten hör, för annan, närbelägen kyrklig fastighet eller eljest för det allmänna försäljning anses ej böra ske, det till lägenheten hörande området friköpas av innehavaren under förutsättning:

dels att lägenhetsinnehavare tillhörigt boningshus av beskaffenhet, som ovan sagts, fanns å området uppfört den 1 januari 1926;

och dels att minst en fjärdedel av det värde, området med därå befintliga byggnader äger, belöper på lägenhetshavarens byggnader.

I friköp, som nu sagts, må ock ingå jordägaren tillhörig byggnad, som finnes å området.

Vid uppskattning av värde, som i första stycket sägs, ävensom vid bestämmandet av köpeskillingen för området skall ej medräknas värdet av förbättring, vilken marken vunnit genom arbete eller kostnad, som lägenhetshavaren eller föregående lägenhetshavare, vars rätt övergått å denne, nedlagt å området utöver vad honom ålegat enligt vad vid upplåtelsen avtalats eller uppenbarligen varit förutsatt.

Vid försäljning av markområde jämlikt denna paragraf må jämkning ske av områdets gränser.

4 §.

Upplåtelse under tomträtt av tomt å till kyrklig jord hörande område, som i stadgad ordning blivit planlagt för bebyggande, må äga rum, där Konungen för särskilt fall finner skäligen sådant medgiva.

5 §.

Vill lägenhetshavare förvärva område, som i 3 § sägs, göre ansökan där- om hos vederbörande länsstyrelse.

Avgörandet av sådan ansökan ankomme å kammarkollegiet; dock att friköp av område, som blivit eller anses böra bliva planlagt för bebyggande i den ordning särskilt är stadgat, ej må ske utan Konungens tillstånd.

Över kollegiets beslut må klagan föras hos Konungen genom besvär, som skola hava inkommit till länsstyrelsen före klockan tolv å sextionde dagen från det beslutet gavs.

6 §.

Äger, i enlighet med vad i denna lag sägs, utbyte eller försäljning rum av boställe, som avses i 3 § 3 punkten i lagen om kyrkofond den 9 december 1910, eller av boställe, vars avkomst ingår till biskopslöneregleringsfonden, skall den behållna mellangiften eller köpeskillingen överlämnas till respektive fond. Huruledes, beträffande annan kyrklig jord än nu sagts, sådan mellangift eller köpeskillning må, för tillgodoseende av det ändamål, vartill den kyrkliga jorden varit anslagen, disponeras, därom gäller vad särskilt är stadgat eller Konungen förordnar.

7 §.

De ytterligare föreskrifter, som erfordras för tillämpningen av denna lag, utfärdas av Konungen.

Genom denna lag upphäves 62 § i ecklesiastik boställsordning den 9 december 1910. Där i lag eller särskild författning förekommer hänvisning till berörda lagrum, skola motsvarande bestämmelser i denna lag i stället tillämpas.

Angående försäljning till skatte av de så kallade halländska kyrkohemmanen samt försäljning av vissa kyrkolägenheter i Skåne, Halland och Blekinge skall fortfarande gälla vad därom finnes i särskilda författningar stadgat.

Bil. II.

TILL RIKSDAGENS ANDRA LAGUTSKOTT.

Genom nådigt beslut den 26 nästlidna januari har kammarkollegium anbefallts att till Eder inkomma med yttrande i anledning av en inom riksdagens andra kammare av A. J. Johansson i Bro väckt motion (nr 75), vari motionären hemställt, »att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla om utredning och därav föranlett förslag angående sådan ändring av gällande ecklesiastika boställsordning, att avsöndring av mark från löneboställe till tomt må i görligaste mån underlättas så snart den plats, där bostället är beläget, kan anses lämpad för uppkomsten av ett samhälle såsom medelpunkt för kommunens ekonomiska liv».

För en fullständig belysning av det i motionen framförda förslagets innebörd anser kollegium till en början nödvändigt att lämna en redogörelse för de grunder, varå det i motionen åberopade lagrummet vilar.

Prästerskapets privilegier förutsätta uppenbarligen för föryttring av ecklesiastik egendom medgivande av prästeståndet respektive — efter representationsreformen — av kyrkomötet.

Historik.

Praxis synes emellertid tidigt hava utvecklats sig därhän, att *Kungl. Maj:t* ansett sig kunna medgiva, att ecklesiastiskt boställe finge *utbytas* mot annan fastighet, som då iklädde sig det gamla boställets natur. Senare har *Kungl. Maj:t* i särskilda fall, där någon lämplig fastighet icke omedelbart stått att förvärva, lämnat medgivande till att boställe fick försäljas, dock med skyldighet för vederbörande församling att snarast möjligt anskaffa nytt boställe samt att intill dess så kunde ske göra köpeskillingen räntebärande och redovisa räntan till vederbörande indelningshavare.

Prästlöne regleringskommitténs den 19 juni 1903 avgivna betänkande och förslag angående reglering av prästerskapets avlöning och därmed sammanhängande frågor upptog intet förslag till närmare reglering av spörsmålet om försäljning av ecklesiastik jord. Emellertid förutsattes av kommittén, vilken som bekant i boställsfrågan intog den ståndpunkten att prästerskapet borde bibehållas vid innehavet av sina *bostadsboställen*, att *Kungl. Maj:t* ägde en befogenhet att för särskilda fall förfoga över sådana boställen genom försäljning. I § 6 mom. 1 av kommitténs förslag till löne regleringslag förekommer sålunda följande stadgande: »Medgiver *Kungl. Maj:t* tillstånd till försäljning eller utbyte av bostadsboställe, vars skogsavkastning överstiger tjänst innehavarens husbehov, varder i sammanhang därmed prövat, huruvida någon del av köpeskillingen eller, vid byte, av mellangiften skall överlämnas till kyrkofonden».

Prästlöne-
reglerings-
kommittén.

I motiveringen för bestämmelsen ifråga anföres (å sid. 88 i betänkandet), bland annat, hurusom det »icke sällan förekommer, i synnerhet om bostadsboställe är mindre väl beläget, men även av annan anledning, att tillstånd till detsammes *försäljning* meddelas utav *Kungl. Maj:t*, mot skyldighet för församlingen att omedelbart eller vid lämpligt tillfälle inköpa annan jord i stället. Intill dess sådant skett, bör räntan å köpeskil-

lingen, i den mån hon icke tages i anspråk för att bereda tjänstinnehavaren fri bostad, beräknas motsvara boställsavgiften och förty uppföras såsom första posten bland hans inkomster — — —».

I kommitténs förslag till lag om en kyrkofond, som skulle utgöra »en svenska kyrkans gemensamma tillhörighet och förvaltas av statskontoret utan sammanblandning med statsmedel», fanns intaget ett stadgande, att ersättningsmedel för sålt eller utbytt bostadsboställe skulle i viss omfattning tillföras nämnda fond.

De här anförda stadgandena — vilka synas vara de enda ställen i kommitténs många lagförslag, där frågan om ecklesiastikt boställes försäljande beröres — avsågo således allenast att giva regler för *dispositionen* av de köpeskillingar, som erhöles vid boställets föryttring.

I samband därmed att prästlöneregleringskommitténs ovan berörda, den 19 juni 1903 avgivna betänkande och förslag angående reglering av prästerskapets avlöning och därmed sammanhängande frågor remitterades till kammarkollegium för avgivande av underdåniga yttranden, anbefalldes kollegium tillika genom kungl. brev den 12 februari 1904 att efter hörande av samtliga domkapitel och länsstyrelser inkomma med *dels* underdånigt yttrande, huruvida icke, med hänsyn till ändrade tidsförhållanden, kunde anses lämpligt att åt kyrkoherdar samt komministrar och med dessa likställda präster i stället för de nuvarande boställena, där dessa ej vore av menighet inköpta eller av enskilda för ändamålet donerade, upplätes allenast bostad med nödiga ekonomi- och uthus samt trädgård eller planteringsland ävensom vedbrand, samt boställena och deras avkastning i övrigt inginge bland svenska kyrkans gemensamma avlöningstillgångar, *dels ock* underdånigt förslag å de grunder, enligt vilka en sådan anordning skulle kunna bringas till stånd.

I de yttranden, som med anledning härav infordrades av kammarkollegium, framhöllo några myndigheter — domkapitlet i Visby samt Konungens befallningshavande i Södermanlands, Gotlands, Blekinge, Västmanlands och Gävleborgs län — att de delar av boställena, som återstode sedan för vederbörande befattningshavares räkning visst område undantagits, ofta vore så obetydliga, att de icke lämpligen kunde utarrenderas och därför borde försälas, varvid köpeskillingarna, därest en allmän indragning av bostälernas avkastning komme till stånd, naturligen borde ingå bland kyrkans gemensamma avlöningstillgångar. Kollegium åter anförde i sitt med föranledande av kungl. brevet den 12 februari 1904 avgivna, den 20 januari 1905 dagtecknade underdåniga utlåtande, hurusom kollegium ansåge sig böra på det bestämdaste avstyrka varje försäljning av kyrkan tillhörig jord, alldenstund enligt århundradens erfarenhet jordvärdet om ock med vissa avbrott likväl i det stora hela alltjämt stege, samt vinsten av denna stegring icke borde komma andra till godo och gå förlorad för kyrkan, som ju måste vara beredd att med växande tillgångar möta stegrade anspråk på utvecklingen av dess verksamhet.

1908 års
riksdag.

I de förslag till reglering av prästerskapets avlöning och till lag om kyrkofond, vilka av Kungl. Maj:t framlades vid 1908 års riksdag (propositionen n:r 88), funnos intagna bestämmelser av i huvudsak samma innehåll, som de av prästlöneregleringskommittén föreslagna.

Förslag om försäljning i större omfattning av ecklesiastik boställsjord väcktes emellertid i två vid sistnämnda års riksdag framlagda *motioner*.

Den ene av motionärerna, herr G. Ros, vilken önskade bereda möjlighet för en *partiell* indragning av de ecklesiastika bostadsboställena, hemställda, att boställenas s. k. jordbrnksdelar skulle försäljas, därest hinder för deras utarrendering mötte samt vederbörande församling och boställsinnehavare vore ense om fördelen av försäljning.

I den andra, av herr D. Persson i Tällberg väckta motionen gjordes gällande, att Kungl. Maj:t efter verkställd utredning måtte utarbeta och för riksdagen framlägga förslag till prästerskapets avlöning, byggt på av honom angivna grunder, nämligen, bland andra, att vederbörande församling skulle tillhandahålla ordinarie prästerlig tjänstinnehavare bostad med nödiga uthus och, såvitt möjligt trädgårdsland, samt att alla ecklesiastika boställen, som vore förenade med jordbruk, skulle försäljas och de därför inflytande medel avsättas till en fond för prästerskapets avlöning.

Särskilda utskottet n:r 1, till vars behandling såväl den kungl. propositionen n:r 88 som samtliga de med anledning av propositionen väckta motionerna hänvisats, yttrade i sitt utlåtande (n:r 2), såvitt för den nu föreliggande frågan är av intresse, bland annat, följande:

»Vad för övrigt beträffar frågan om försäljning av ecklesiastika boställen, vare sig dylika boställen över huvud — vilket herr Persson uppställer såsom ett önskemål — eller, på sätt herr Ros föreslår, blott när hinder möter för jordbrukets utarrendering, finner utskottet en dylik åtgärd icke välbetänkt. Visserligen är det obestriddigt, att genom försäljningen en tillfällig fördel under stundom skulle kunna tillskyndas pastoratet eller dess prästerskap. Å andra sidan är det ju en av erfarenheten alltjämt bekräftad sanning, att jordvärdet har tendens att stiga, en tendens, som ej sällan mycket påtagligt framträder i verkligheten. Men den förmån, som vinnas genom värdestegringen å ecklesiastisk jord, bör enligt utskottets förmenande icke komma någon annan till godo än kyrkan, som ju måste vara beredd att med ökade tillgångar möta växande anspråk på utvecklingen av hennes verksamhet.»

Rörande innehållet i de reservationer, som anmäldes mot utskottets utlåtande, ävensom rörande de uttalanden, som från skilda håll gjordes under den efterföljande debatten i kamrarna, torde kollegium kunna inskränka sig till en hänvisning till riksdagens protokoll.

Båda kamrarna godkände utskottets uppfattning i försäljningsfrågan (i sammanhang med behandlingen av § 6 i det framlagda förslaget till löneregleringslag), men då kamrarna i avseende å vissa övriga delar av propositionen stannat i olika beslut, förföll frågan om löneregleringslag för ifrågavarande riksdag.

Till 1909 års riksdag framlade Kungl. Maj:t ånyo förslag till löneregleringslag och till kyrkofondslag (propositionen n:r 39), avfattade i närmaste överensstämmelse med förslaget till 1908 års riksdag.

Herrar Ros och Persson i Tällberg vidhöllo i avgivna motioner sina vid föregående riksdag framställda yrkanden därom, att bostadsboställena borde i större eller mindre utsträckning försäljas. Herr Persson i Tällberg hade dock i så måtto modifierat sin ståndpunkt, att han på grund av de vitt skilda förhållanden, som vore rådande i olika delar av landet, ville överlämna åt respektive församlingar att själva avgöra, huruvida ett boställe borde utarrenderas eller försäljas.

Särskilda utskottet n:r 1, vilket ansåg, att möjlighet borde beredas att

under vissa förutsättningar försälja ecklesiastikt boställe, gjorde i sitt utlåtande (n:r 1) följande uttalande:

»Väl anser utskottet, att kyrkans ekonomiska intressen i regeln bäst tillvaratagas därigenom, att jord, som anslagits åt prästerskapet, ej varder avyttrad; ty genom jordens bibehållande för den institution, till vilkens fromma den en gång blivit upplåten, kan vinsten av en jordvärdestegring även komma samma institution till godo. Men obestridligen kunna sådana omständigheter föreligga, att genom jordens försäljning större fördelar äro att vänta, än om en sådan åtgärd icke vidtages. Sålunda måste en försäljning antagas medföra övervägande gagn, om prästen illa eller ej i önskvärd grad betjänas av den egendom, vilken han innehar såsom bostadsboställe, i följd därav att denna egendoms läge blivit ofördelaktigt, sedan t. ex. ett större befolkningscentrum bildat sig inom en sådan del av församlingen, som ligger fjärran från bostället; eller om ett till bostället hörande område är så beläget, att det icke utan stor olägenhet kan skötas i sambruk med boställets övriga ägor; eller om bostället icke kan mot skälig avgift utarrenderas; eller om någon trakt av bostället på grund av sin belägenhet intill tätare bebyggd ort eller av annan orsak kan påräknas vid försäljning inbringa en synnerligen hög köpeskilling o. s. v.

Redan nu förekommer någon gång, att bostadsboställe, som är mindre väl beläget, försäljes samt annan egendom i stället inköpes och anordnas såsom boställe. Ett dylikt utbyte torde väl även i framtiden understundom komma att visa sig behöfligt eller lämpligt. Dock anser utskottet det ingalunda vara nödvändigt, att nytt boställe anskaffas, utan kan — såsom ju i 30 § 2 mom. av nu omhandlade lag jämväl är förutsett — i stället för bostadsboställe, lämplig bostad av pastoratet tillhandahållas tjänstnehavarens eller skälig hyresersättning tilldelas honom.

Med anledning av föreliggande, av herrar Ros och D. Persson väckta motioner anser alltså utskottet, att till mom. 2 av 4 § bör göras ett tillägg, av innehåll, att om bostadsboställe är med hänsyn till boställshavarens tjänsteverksamhet olämpligt beläget, eller om bostadsboställe tillhörigt område på grund av avlägsen belägenhet i förhållande till boställets övriga ägor eller i följd av andra omständigheter antages kunna försälas med fördel, nämnden må — vare sig av eget initiativ eller sedan fråga därom väckts av boställshavaren, pastoratsborna eller någon annan vederbörande — göra framställning om försäljning, i förra fallet av hela bostället och i senare fallet av viss del därav. Avser försäljningen ett eller flera till bostället hörande områden, bör emellertid nämnden taga i övervägande, huruvida en dylik åtgärd kan bliva till men för den återstående boställsdelen, t. ex. därigenom att det jordbruk, som dittills bedrivits å bostället, skulle förlora förutsättningarna för att vidare kunna med framgång idkas, eller därigenom att prästbostadens trevnad kunde störas genom det alltför nära grannskapet till ett på det försälda området upp växande samhälle. Äro olägenheter av sådan art att befara. bör naturligtvis icke nämnden ifrågasätta avyttrande från bostället av något dessamma tillhörande område. — — —

I samband med lönereglernas ärendet i övrigt bör naturligtvis även försäljningsfrågan prövas av Kungl. Maj:t (kursiveringen av kollegium). Därvid skall avgöras, ej mindre om försäljning över huvud får företagas, än även — när Kungl. Maj:t finner skäl meddela sådant tillstånd — om

nytt bostadsboställe eller något jordområde bör inköpas, samt huru tilläventyrs återstående köpeskilling skall förvaltas.»

De stadganden rörande försäljning av ecklesiastik jord, som utskottet i enlighet med sina sålunda gjorda uttalanden ansåg sig böra föreslå, infördes, utom i 4 § 2 mom., jämväl i 6 § 1 mom. och 12 § 2 mom. av det framlagda förslaget till löneregleringslag.

Även vid 1909 års riksdag stannade, såsom bekant, kamrarna i olika beslut i avseende å frågan om den nya ecklesiastika lagstiftningen, och frågan härom förföll sålunda jämväl för berörda riksdag.

För att inom ecklesiastikdepartementet biträda vid fortsatt beredning av frågan om ordnandet av prästerskapets avlöningsförhållanden tillkallade statsrådet och chefen för nämnda departement genom skrivelse den 27 juli 1909 tre sakkunniga, vilka den 14 december 1909 avgåvo betänkande och förslag angående reglering av prästerskapets avlöning och därmed sammanhängande frågor. Berörda förslag byggde som bekant bland annat i det avseendet på helt ny grund, att däri förutsattes att av bostadsboställena endast tomt och bostadshus jämte trädgård skulle upplåtas till den prästerlige tjänst innehavaren medan återstoden, lönebostället, skulle i särskild ordning utarrenderas.

1909 års
sakkunniga

62 § i det av de sakkunniga framlagda förslaget till ecklesiastik boställsordning avfattades i huvudsaklig överensstämmelse med de synpunkter, som framhållits av det särskilda utskottet vid 1909 års riksdag. Stadgandets lydelse överensstämde med den gällande lagtexten allenast med den skiljaktigheten, att i paragrafens första stycke sedermera infogats orden »eller mot skälig avgift» (utarrenderas).

För granskning av de uppgjorda förslagen tillkallades inom ecklesiastikdepartementet fyra särskilda sakkunniga, vilka avgåvo en tillsammans med sakkunnigebetänkandet tryckt promemoria. Innefattande resultatet av granskningen. Två av dessa sakkunniga — herrar Daniel Persson i Tällberg och G. Kronlund — uttalade i fråga om den föreslagna 62 § i boställsordningen såsom sin mening, »att till de i paragrafen angivna fall, då avyttring av boställe finge äga rum, borde läggas även det, att försäljning borde ske, då därvid kunde erhållas så stor köpeskilling, att räntan å densamma i avsevärd mån överstege den avkastning, bostället såsom sådant lämnade».

I proposition till 1910 års riksdag (n:r 163) framlade Kungl. Maj:t, bland annat, förslag till ecklesiastik boställsordning, vari den av de sakkunniga föreslagna § 62 upptogs med oförändrad lydelse. Efter att hava redogjort bland annat för herrar Daniel Perssons och Kronlunds i förutnämnda promemoria yttrade särskilda mening meddelade föredragande departementschefen i sitt yttrande till statsrådsprotokollet, hurusom det i promemorian gjorda uttalandet mött stark gensägelse från åtskilliga domkapitel ävensom i ett den 8 januari 1910 avgivet underdånigt utlåtande bemötts av kammarkollegium, som ansett införande i författningen av ett allmänt stadgande av ifrågavarande innehåll ej vara tillrådligt och framhållit, att, därest i något fall försäljning av boställe skulle av den i promemorian angivna eller liknande anledning finnas böra ske, frågan därom kunde lösas särskilt genom samverkan av Kungl. Maj:t, riksdag och kyrkomöte. Härefter yttrade departementschefen följande.

1910 års
riksdag.

»Enligt min mening bör man förfara mycket varsamt i fråga om för-
yttring av ecklesiastika boställen. Omständigheter kunna dock otvivel-

aktigt förekomma, som göra en föryttring i hög grad önskelig, ja nödvändig. Till sådana omständigheter torde böra räknas, att ett löneboställe eller någon del därav är av den svaga beskaffenhet, att utarrendering därav visar sig ej kunna med någon fördel ske. Även andra giltiga skäl för avyttring kunna emellertid förefinnas. Jag anser de sakkunnigas med betänkandet den 14 december 1909 framlagda författningsförslag i denna del vara väl avvägt och har därför bibehållit förevarande paragraf vid det innehåll, som i nämnda förslag givits åt densamma.»

Särskilda utskottet n:r 1 gjorde i sitt utlåtande (nr 3) i anledning av propositionen med förslag till ecklesiastik boställsordning i fråga om förslaget 62 § följande uttalande.

»Bland de omständigheter, som enligt förevarande paragraf kunna föranleda till att boställe må efter Konungens beprövande utbytas mot annan fastighet eller ock försäljas, har utskottet ansett böra upptagas även det fall, att boställe eller del därav icke kan mot skälig avgift utarrenderas. Härvid har emellertid utskottet, som anser stor varsamhet böra iakttagas, då det gäller att i penningar med deras mera osäkra värde förvandla fast egendom, vars värde är av mera bestående natur, velat framhålla nödvändigheten av att sådan försiktighet iakttages särskilt i avseende å skog och till skogsbörd tjänlig mark.»

I överensstämmelse härmed föreslog utskottet, att i paragrafen skulle göras ett motsvarande tillägg.

Under diskussionen i riksdagens andra kammare rörande förslaget till ecklesiastik boställsordning framställdes av motionären vid 1908 och 1909 års riksdagar Persson i Tällberg ett förslag till bland annat ett så lydande tillägg till ifrågavarande § 62 i boställsordningen.

»Är prästgård med hänsyn till boställshavarens tjänsteverksamhet olämpligt belägen, — — — — — försäljas. Lag samma vare — — — — — styckas till tomter, eller där sammanlagda beloppet av den beräknade nettoavkastningen av boställets skog och arrendemedlen med minst 30 procent understiger räntan, efter fem procent räknat, å det belopp, som kan erhållas vid försäljning av boställets både in- och avrösningsjord.»

Kollegium anser sig slutligen böra återgiva följande anförande av herr Jansson i Djursåtra vid propositionens behandling i berörda kammare:

»Det är med anledning av vad herr Daniel Persson här yttrade, som jag nu ber att få uttala mig i denna fråga. Herr Daniel Persson framhöll, att det vore ekonomiskt fördelaktigt att i flera fall, än vad som i nu förevarande lagparagraf omnämnts, medgiva rättighet att få försälja prästboställen. Det kan ju vara möjligt, att denna uppfattning i viss mån kan vara riktig. Men jag vill även påpeka, att förhållandena kunna vara olika på olika orter inom landet, och jag vill därför såsom min åsikt uttala, att när det är fråga om att genom försäljning avyttra ecklesiastika boställen, så tror jag, att försiktigheten kräver, att man går mycket varsamt till väga. Det är lätt nog att genom försäljning förvandla fastigheter i reda penningar, men det kan också lätt nog hända, att sådana fonder sedermera på ett eller annat sätt kunna förminska och rent av försvinna. En annan sak är det ju, om det är fråga om att försälja någon av kronans vanliga domäner, sådana som äro av den beskaffenhet, att de icke inbringat något nämnvärt i arrende. Men då har dock alltid tillgått så — och, vill jag minnas, tillgår fortfarande så — att de medel, som

genom en dylik försäljning inflyta, använts för att inköpa skogsegendomar för statens räkning. Det är i det fallet endast fråga om att förvandla en fastighet från en fastighetsform till en annan, och det anser jag vara bra. Men är det fråga om rätten att sälja prästboställen, vill jag för min del om igen betona, att det vore önskvärt, om vederbörande då ville gå till väga med stor varsamhet och försiktighet.»

Båda kamrarna antogo 62 § boställsordningen i den av särskilda utskottet föreslagna lydelsen och i skrivelsen (n:r 149) gjordes av riksdagen i fråga om 62 § i boställsordningen ett uttalande av samma innehåll som särskilda utskottets här förut återgivna yttrande.

Förslaget till ecklesiastik boställsordning, i den form detsamma genom riksdagens beslut erhållit, godkändes jämväl av kyrkomötet och utfärdades den 9 december 1910 den nu gällande ecklesiastika boställsordningen.

— — — — —
Stockholm den 12 februari 1923.

HJ. NEHRMAN.

TOM WOHLIN.

Bengt Nilsson.

Förslag

till

Lag angående grunder för försäljning i vissa fall av kyrklig jord m. m.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Till kyrklig jord räknas i denna lag dels boställen, som omförmälas i 1 § i ecklesiastik boställsordning den 9 december 1910 (prästboställen), dels fastigheter, som äro anslagna till bostad eller avlöning åt biskopar, klockare och domkyrkosysslomän eller vilkas avkomst ingår till någon för reglering av sådana befattningshavares löner bildad fond, dels ock den fasta egendom, som besittes av domkyrkor samt andra kyrkor i städer och på landet.

2 §.

Är tjänstebostad för kyrkoherde eller komminister förlagd å prästboställe och påkallas med hänsyn till vederbörande befattningshavares tjänsteverksamhet förflyttning av bostaden till därför tjänligare plats utom bostället;

eller befinnes eljest kyrklig jord på grund av särskilda omständigheter icke kunna för sitt ändamål bibehållas utan synnerlig olägenhet eller mot skäligen avgift utarrenderas;

eller kan kyrklig jord till följd av belägenhet i eller invid stad eller annat samhälle eller grannskap till större industriell anläggning med synnerlig fördel styckas till tomter,

må efter Konungens beprövande prästboställe eller annan kyrklig jord, som nu nämnts, eller del därav utbytas mot annan fastighet eller ock försäljas.

3 §.

Innehaves lägenhet å kyrklig jord för brukande eller bostadsändamål av enskild person, må friköp av det till sådan lägenhet hörande området äga rum, där dess avskiljande under äganderätt prövas kunna ske utan olägenhet för huvudfastigheten eller eljest för det allmänna samt under förutsättningar i övrigt:

dels att lägenhetsinnehavaren å lägenheten äger för stadigvarande bruk avsett före den 1 januari 1919 uppfört boningshus, som lämnar nöjaktig bostad åt honom och hans familj;

och dels att minst en fjärdedel av det värde, marken med därå befintliga byggnader äger, belöper på lägenhetshavarens byggnader.

Finnes å området huvudfastigheten tillhörig byggnad, må jämväl sådan byggnad av lägenhetshavaren lösas.

Vid försäljning av markområde jämlikt denna paragraf må jämkning ske av områdets gränser.

4 §.

Upplåtelse under tomträtt av tomt å till kyrklig jord hörande område, som i stadgad ordning blivit planlagt för bebyggande, må äga rum, där Konungen för särskilt fall finner skäligt sådant medgiva.

5 §.

Ansökning om friköp, varom i 3 § sägs, skall för att kunna komma under prövning ingivas till länsstyrelsen före utgången av år 1929.

Avgörandet av sådan ansökning skall tillkomma kammarkollegiet; dock må ej utan Konungens medgivande friköp av kollegiet beviljas beträffande område, som blivit eller anses böra bliva, i den ordning särskilt är stadgat, planlagt för bebyggande.

Över kollegiets beslut må klagan föras hos Konungen genom besvär, som skola ingivas till länsstyrelsen före klockan tolv å sextionde dagen från det beslutet gavs.

6 §.

Äger, i enlighet med vad i denna lag sägs, utbyte eller försäljning rum av boställe, som avses i 3 § 3 punkten i lagen om kyrkofond den 9 december 1910, eller av boställe, vars avkomst ingår till biskopslöneregleringsfonden, skall den behållna mellanavgiften eller köpeskillingen överlämnas till respektive fond. Huruledes, beträffande annan kyrklig jord än nu sagts, sådan mellanavgift eller köpeskillning må, för tillgodoseende av det ändamål, vartill den kyrkliga jorden varit anslagen, disponeras, därom gäller vad särskilt är stadgat eller Konungen förordnar.

7 §.

De ytterligare föreskrifter, som erfordras för tillämpningen av denna lag, utfärdas av Konungen.

Denna lag träder i kraft å dag, som Konungen äger bestämma.

Angående försäljning till skatte av de så kallade halländska kyrkohemmanen samt försäljning av vissa kyrkolägenheter i Skåne, Halland och Blekinge skall fortfarande gälla vad därom finnes i särskilda författningar stadgat.

Förslag

till

Lag om ändrad lydelse av 62 § i ecklesiastik boställsordning den 9 december 1910.

Härigenom förordnas, att 62 § i ecklesiastik boställsordning den 9 december 1910 skall erhålla följande ändrade lydelse:

Bihang till riksdagens protokoll 1926. 1 saml. 166 häft. (Nr 197.)

62 §.

Angående utbyte eller försäljning i vissa fall av jord tillhörande boställe, som i denna boställsordning avses, ävensom sådan jords upplåtande under tomträtt gälle vad därom är eller varder särskilt stadgat.

Denna lag träder i kraft å dag, som Konungen äger bestämma.

Förslag

till

Lag om ändrad lydelse av 19 § i lagen den 18 juni 1925 om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område.

Härigenom förordnas, att 19 § i lagen den 18 juni 1925 om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område skall erhålla följande ändrade lydelse:

19 §.

Vad i denna lag stadgas — — — stadsplan.

Ej heller skall denna lag tillämpas beträffande mark tillhörande fastighet, som avses i lagen den angående grunder för försäljning i vissa fall av kyrklig jord m. m., evad äganderätten till sådan fastighet kan visas tillhöra kronan, menighet eller annan.

Denna lag träder i kraft å dag, som Konungen äger bestämma; dock skall ärende angående lösningsrätt till kyrklig jord, i vilket ansökan, som i 5 § i ovannämnda lag den 18 juni 1925 sägs, gjorts före dagen för ikraftträdandet av förevarande lag, handläggas och prövas enligt äldre lag. Har den i andra stycket sista punkten av berörda paragraf stadgade frist för ansökan, som nu sagts, före sistnämnda dag begynt att löpa men ej gått till ända, må ansökan även efter sagda dag göras enligt de i äldre lag givna regler och med där stadgad verkan.

Förslag

till

Lag angående grunder för försäljning i vissa fall av kyrklig jord m. m.

Specialmotiv.

1 §.

I fråga om den nuvarande dispositionen av *de boställen, som avses i 1 § i ekklesiastik boställsordning*, må hänvisas till den redogörelse härför, som lämnas av de s. k. arrendesakkunniga i deras i det föregående omförmälda, den 28 februari 1923 avgivna betänkande (sid. 3 o. ff.). Rörande antalet och storleken av boställen tillhörande här ifrågavarande kategori ävensom beträffande antalet och beskaffenheten av därå befintliga torp och

lägenheter lämnas ingående statistiska uppgifter dels av kyrkofondskommittén i dess den 31 maj 1923 avgivna huvudbetänkande (sid. 55—74), dels ock av kronolägenhetskommissionen i dess betänkande III (sid. 67 o. ff.).

Någon kortfattad gemensam beteckning å de boställsgrupper, som omhandlas i angivna lagrum i ecklesiastik boställsordning, finnes ännu icke upptagen i allmän författning å förevarande område. I det föreliggande förslaget har härför upptagits beteckningen »prästaboställe», vilken term i denna betydelse numera lär vara allmänt gängse och vedertagen.

Av *biskopars boställen och löningsjordar* disponeras vissa alltjämt omedelbart för avlöning vid de särskilda biskopstjänsterna; övriga äro indragna till den genom Kungl. Maj:ts brev den 15 juni 1861 bildade biskopslöneregleringsfonden. Den förstnämnda gruppen utgöres av cirka ett femtiotal hemman jämte ett mindretal särskilda lägenheter. Ett fåtal av dessa hemman och lägenheter brukas av vederbörande tjänstinnehavare själv eller äro av denne särskilt utarrenderade; de övriga äro genom myndighets försorg upplåtna å arrende för tjänstinnehavarens räkning.

De till biskopslöneregleringsfonden indragna fastigheterna, vilkas antal uppgår till ett femtontal hemman och några lägenheter, äro samtliga utarrenderade av offentlig myndighet.

Rörande *klockarboställenas* tillkomst och beskaffenhet lämnas en ingående redogörelse i den av regeringsrådet Thulin verkställda, år 1919 avlämnade utredningen angående klockar-, organist- och kantors-(kyrkosångar-)befattningarna. (Avd. I sid. 141 o. ff.). Beträffande klockarboställena, vid vilka finnas torp och lägenheter, lämnas härjämte vissa statistiska uppgifter av kronolägenhetskommissionen i dess förenämnda betänkande III (sid. 67 o. ff.).

Vad angår sättet för dispositionen av ifrågavarande kategori boställen må här endast, i anslutning till Thulins redogörelse, erinras om följande.

Klockarboställenas antal uppgives utgöra 969. Av 940 boställen, beträffande vilka uppgift i förevarande avseende föreligger, brukas, helt eller delvis, 308 av boställshavaren själv; övriga äro utarrenderade, 538 genom boställshavaren, 64 genom församlingarna eller kyrkorådet samt 30 genom länsstyrelsens och domkapitlets försorg.

I den mån utarrenderingen skett genom församlingarna är här särskilt att märka, att denna anordning vidtagits utan stöd av bestämmelserna i 1883 års förordning angående reglering av klockarnas löneinkomster och i regel utan att Kungl. Maj:ts särskilda tillstånd därtill söks och erhållits.

För *domkyrkosysslomän* finnes numera löningsjord av hemmans natur blott vid domkyrkorna i Strängnäs, Växjö, Skara och Västerås, ett löningshemman vid varje befattning. Av dessa äro hemmanen vid domkyrkorna i Växjö och Västerås utarrenderade genom länsstyrelsens och domkapitlets försorg.

Vid domkyrkan i Linköping innehar domkyrkosysslomannen såsom löningsjord stadsjord i staden med en ägovidd av cirka 28 tunnland.

Vad *kyrkors hemman och jordar* beträffar äro dessa, såsom redan i det föregående antytts, i gamla Sverige jämförelsevis få. Av de i de forna danska provinserna belägna kyrkofastigheterna utgöres den betydligaste gruppen av Lunds domkyrkas hemman (något över 60 mantal med en areal av över 3,000 hektar). Jämlikt åtskilliga äldre författningar i ämnet äro kyrkornas hemman och lägenheter i sistnämnda provinser i regel utarrenderade genom vederbörande länsstyrelses och domkapitlets försorg. Kyrko-

jord» i övriga delar av landet förvaltas såsom regel av vederbörande församlings kyrkoråd.

2 §.

De i denna paragraf upptagna bestämmelserna äro, i allt väsentligt, desamma, som för närvarande i 62 § första stycket i ecklesiastik boställsordning gälla i fråga om prästboställen. Innebörden av den vidtagna omredigeringen av berörda lagrum är huvudsakligen den, att stadgandena i nämnda 62 §, med visst undantag, gjorts tillämpliga å all kyrklig jord, sådan denna i 1 § i förslaget blivit definierad. Undantaget hänför sig till den första i 62 § angivna försäljningsförutsättningen eller det fall, då »prästgård med hänsyn till boställshavarens tjänsteverksamhet är olämpligt belägen».

Något behov av ett allmänt medgivande till försäljning för det fall att vederbörande befattningshavares tjänstebostad anses böra förflyttas, torde för övriga boställskategoriernas vidkommande icke vara för handen. Nämnda stadgande är för prästboställenas del motiverat av de speciella förhållanden, som föreligga beträffande organisationen av det territoriella prästerskapets verksamhet. Någon motsvarighet härtill kan icke sägas föreligga i fråga om klockarna, än mindre beträffande biskopar och domkyrkosysselmän. I det i det föregående omförmälda, till 1921 års riksdag framlagda förslaget till lag om kantorer, vilket förslag, såsom ovan erinrats, upptog stadgande i förevarande ämne, var också den ifrågavarande punkten utesluten.

Vissa mindre betydliga jämkningar hava härförutom vidtagits vid paragrafens redigering.

Den första av dessa jämkningar är betingad därav, att bestämmelserna i den förevarande paragrafen skulle, i vad de avse prästboställen, erhålla en något längre utsträckt giltighet än motsvarande stadgande i 62 § i ecklesiastik boställsordning. I fråga om det stora flertalet prästboställen träda nämligen bestämmelserna i detta senare lagrum i kraft först i och med det att lönereglering, fastställd på grund av lagen om prästerskapets avlöning, börjar tillämpas för prästerskapet i det pastorat, där bostället är beläget (63 § i boställsordningen). Enligt det nu föreliggande förslaget skulle någon sådan inskränkning i bestämmelsernas giltighet icke kvarstå. Den här anmärkta skiljaktigheten har visserligen numera i realiteten endast ringa betydelse, då de pastorat, som efter den 1 maj 1926 ännu icke blivit nyreglerade, blott utgöra ett fåtal (18). Då likväl erfarenheten torde hava ådagalagt lämpligheten av att en uppkommen fråga om försäljning av ett prästboställe må kunna vinna sin lösning utan avvaktan å den nya löneregleringen, lär den föreslagna utsträckningen av de ifrågavarande bestämmelsernas tillämpningsområde på sätt här nämnts vara motiverad.

Då medgivande till försäljning av prästboställe jämlikt förevarande paragraf sålunda göres oberoende av den omständigheten, huruvida bestämmelserna i ecklesiastik boställsordning vunnit tillämpning å desamma, lär beteckningen »prästgård» — som numera genom den ecklesiastiska boställsordningens terminologi erhållit en speciell legal betydelse (2 § i boställsordningen) — icke böra upptagas i paragrafen utan i stället den generellare termen »tjänstebostad för kyrkoherde eller komminister».

Genom den härigenom och i övrigt å ifrågavarande bestämmelser givna,

från 62 § i gällande ecklesiastika boställsordning något avvikande avfattningen torde även hava undanröjts en särskild oklarhet av nog så betydelsefull innebörd, som ansetts vidlåda sistnämnda lagrum. Ordalagen i första punkten av första stycket i lagrummet hava sålunda så tolkats, att, där försäljning medgäves med hänsyn därtill att »prästgård vore olämpligt belägen», detta försäljningsmedgivande icke skulle kunna avse annan del av bostället än just själva prästgårdsområdet (ödel, varom nu är sagt). Olämpligheten av en dylik försäljning, varigenom ett boställes i regel centralaste område skulle frånstyckas detsamma, torde ligga i öppen dag.

Jämväl beträffande det i senare punkten av första stycket i 62 § i boställsordningen förekommande stadgandet har vidtagits viss jämkning. I nämnda punkt uppställas utom annat den fordran för försäljningsmedgivande, att bostället är beläget i eller invid stad eller *stadslignande* samhälle. Erfarenheten torde hava ådagalagt, att bestämningen »stadslignande» i tillämpningen givit stadgandet en alltför snäv och av sakens natur icke påkallad begränsning. Icke sällan befinnes kyrklig jord belägen i eller invid större stations- eller andra dylika samhällen, där, ehuru samhällena i fråga svåriligen kunna betecknas såsom »stadslignande», värdet å tomtmark likväl nått en jämförelsevis betydande höjd. Det torde vara med stadgandets syfte fullt förenligt, att försäljningsmedgivande jämväl för sådant fall må kunna av Kungl. Maj:t lämnas. Vid bestämmelsens avfattning i den förevarande paragrafen har följaktligen ordet »stadslignande» utelämnats.

I paragrafen i denna del har så tillvida ytterligare gjorts en mindre avvikelse från lydelsen av motsvarande stadgande i 62 § i boställsordningen, i det att här tillagts orden: »eller grannskap till större industriell anläggning». Såsom motiv för detta tillägg må hänvisas till vad som förekommit i ett ärende angående försäljning av komministersbostället Klockargården i Skinnskattebergs församling, vartill Kungl. Maj:t i särskilda propositioner till innevarande års riksdag och kyrkomöte ansett sig böra inhämta dessa statsmaktens medgivande. Dispositionsrätten till berörda boställe har sedan viss tid tillbaka innehafts av ett bolag, som därå å spridda ställen äger anläggningar för sin sågverksrörelse. Med hänsyn till det speciella värde, boställets mark besitter såsom industritomter, har bemälda bolag såsom köpeskillning för bostället erbjudit ett belopp, som flerfaldigt överskjuter boställets värde såsom jordbruksfastighet. Då bostället likvisst icke kunde sägas vara beläget i eller invid ett »samhälle» än mindre ett »stadslignande», har Kungl. Maj:t, på sätt ovan erinrats, icke funnit sig behörig att utan samtycke av riksdag och kyrkomöte träffa avgörande i ärendet (se Kungl. Maj:ts prop. till 1925 års riksdag nr 86). Lämplighetsskäl torde tala för att försäljning av kyrklig jord i fall, likartade med det ovan refererade, må kunna medgivas av Kungl. Maj:t ensam.

3 §.

I anslutning till det av kronolägenhetskommissionen framlagda förslaget avse de i förevarande paragraf upptagna bestämmelserna att bereda möjlighet till friköp av lägenheter å kyrklig jord under vissa av de förutsättningar, som ensittarlagen uppställer för lösningsrätt till lägenhet, varå berörda lag har tillämpning. Då ensittarlagen sålunda i vissa avseenden fått tjäna till förebild vid avfattningen av här ifrågavarande

stadganden, åsyftar denna anordning självfallet icke konstituerandet av någon tvångs rätt gentemot det allmänna utan endast att på ett lämpligt befunnit sätt begränsa medgivandet till föryttring av kyrklig jord i här förevarande speciella fall. Stadgandena kunna följaktligen till sin allmänna innebörd, och bortsett från alla skiljaktigheter i övrigt, närmast anses motsvara de grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från vissa kronoegendomar, som för närvarande gälla jämlikt kungl. kungörelsen i ämnet den 17 oktober 1913 (jmf. nämnda kungörelse punkt 7).

Beträffande den förevarande paragrafens innehåll kan i huvudsak hänvisas till de motiv, som anföras av kronolägenhetskommissionen i dess betänkande sid. 56 o. f. Vissa sakligt mindre betydande avvikelser från kommissionens förslag hava likväl ansetts påkallade.

Det torde böra uttryckligen utsägas, att innehavaren av lägenheten skall äga det därå uppförda boningshuset. Särskilt å prästboställen torde nämligen kunna förekomma fall, där boningshuset å ett torp är boställets tillhörighet, medan andra därå befintliga byggnader, vilkas sammanlagda värde måhända uppgår till den i paragrafen stadgade kvotdelen av hela lägenhetens, tillhör torparen.

Kommissionen upptog i sitt förslag såsom allmän förutsättning för friköp av lägenhet å prästboställe, att sådant friköp prövades kunna ske »utan olägenhet för lönebostället eller därintill belägen prästgård». Det torde måhända föreligga skäl att giva denna villkorsbestämmelse en något generellare avfattning. Det lärer sålunda kunna förekomma fall, då även annan olägenhet bör beaktas än sådan, som kan uppkomma för huvudfastigheten eller för vederbörande därintill bosatte befattningshavare. Exempelvis lär försäljning av ett område i omedelbar närhet till kyrka och kyrkogård kunna medföra viss olägenhet och ett avhändande av viss centralt belägen mark kan vara till hinder, om församlingen i en snar framtid skulle behöva området eller någon del därav för något sitt ändamål. I den förevarande paragrafen har med hänsyn härtill använts uttrycket: »utan olägenhet för huvudfastigheten eller eljest för det allmänna». Vad för övrigt angår uttrycket »utan olägenhet» uttalades av domkapitlet i Strängnäs i dess yttrande över kronolägenhetskommissionens ovanberörda författningsförslag viss betänklighet mot detsamma såsom ägnat att lämna rum för skiftande tolkning. Väl är också obestridligt, att fall kunna förekomma, då ett övervägande vad som bör hänföras till »olägenhet för huvudfastigheten eller eljest för det allmänna» kan vara nog så vanskligt. Skäligen torde dock icke kunna göras gällande, att *varje*, även den minsta, olägenhet bör utgöra hinder för begärt friköp. Och då proceduren vid här ifrågakvarande försäljningsfrågors prövning, på sätt här nedan skall närmare beröras, givetvis bör så regleras, att full garanti vinnes för en allsidig och opartisk utredning, torde tolkningen av det angivna uttrycket kunna utan synnerlig risk för de av försäljningen berörda allmänna intressena överlämnas till den i sista hand avgörande myndigheten.

I förevarande paragraf torde vidare böra upptagas stadganden dels att å lägenhet befintlig, huvudfastigheten tillhörig byggnad må kunna av lägenhetshavaren lösas, dels ock att jämkning må ske av lägenhetens gränser.

4 §.

Beträffande ifrågavarande paragraf, vari upptagits bestämmelse om befogenhet för Kungl. Maj:t att förordna om upplåtelse av kyrklig jord under tomträtt, må hänvisas till vad härom anförts i den allmänna motiveringen.

5 §.

Fråga om friköp av lägenhet, som avses i 3 §, torde böra upptagas till prövning endast efter särskild av lägenhetshavaren därom gjord ansökning. Då det med hänsyn till huvudfastighetens disposition torde vara ett befogat allmänt intresse att få fastställt, huruvida visst eller vissa områden därå komma att genom friköp fränhändas densamma, lära övervägande skäl tala för att fixera viss tid, inom vilken framställning, som nyss nämnts, sist skall göras. Denna tid torde, under förutsättning att de ifrågasatta nya lagbestämmelserna utfärdas under år 1926, lämpligen kunna begränsas till utgången av år 1929.

Jämlikt förslag till bestämmelse i den förevarande paragrafen skulle framställning om friköp av lägenhet, som i här ifrågavarande ordning inkommer, såsom regel prövas och avgöras av kammarkollegiet. För denna anordning torde tala de skäl, som överhuvud kunna anföras för en decentralisation av mindre maktpåliggande ärenden från regeringsmakten. Det må ytterligare erinras, att kollegiet icke blott tidigare haft sig anförtrott uppgifter i fråga om föryttring av statlig jord av långt större ekonomisk betydelse än de här ifrågasatta lägenhetsförsäljningarna (skatteköpsverket) utan alltjämt har att i sin ämbetsverksamhet träffa avgöranden i liknande frågor (exempelvis försäljning av halländska kyrkohemman, av Visingsö skolegodshemman samt Danviks hospitalshemman). Förbindes den här ifrågasatta bestämmelsen rörande kollegiets befogenhet med det i förevarande paragraf jämväl upptagna stadgandet om rätt till fullföljd av talan mot kollegiets beslut, torde näppeligen någon betänklighet vara förenad med berörda anordning.

Från regeln att avgörandet av ansökningar om friköp må ankomma å kammarkollegiet torde böra föreskrivas undantag för vissa fall, där lämpligheten bjuder, att prövningen av friköpsfrågan förbehålles Kungl. Maj:t. Sådana fall torde föreligga, där lägenheten tillhör ett samhälle, som nått en viss högre grad av utveckling, och där ansökningen avser mark, som antingen redan blivit eller lämpligen synes böra bliva föremål för stadsplanläggning och tomtindelning.

Redan för närvarande äger, med stöd av stadgandet i 62 § ecklesiastik boställsordning, i icke obetydlig omfattning försäljning rum av prästlönejord i här nämnda fall. Merendels är härvid samhället självt köpare av markområdet i dess helhet men såsom regel förbindes tillståndet till försäljning med särskilda inskränkande bestämmelser beträffande samhällets dispositionsrätt till detsamma. I Kungl. Maj:ts beslut i dylika ärenden pläga sålunda, bland annat, uppställas villkoren, dels att samhället förbinder sig att av den förvärvade marken ej avyttra några områden, innan tomtindelning för områdena vederbörligen fastställts, dels ock åtager sig att till självkostnadspris till lägenhetshavare å området ifråga, i den mån hänsynen till befintlig eller blivande tomtindelning det medger, försälja tomt, som vid tomtindelning utlagts för lägenhetshavarens bostadsplats.

Väckes med stöd av bestämmelserna i 3 § i det föreliggande lagförslaget fråga om friköp av lägenhet tillhörande område av den beskaffenhet, som här avses, torde vara givet, att friköpsfrågan bör prövas allenast i sammanhang med spørsmålet om dispositionen av det till den kyrkliga jorden hörande området i dess helhet. Finnes stadsplan och tomtindelning redan gällande för område, som nu sagts, bör sålunda tillses, att friköpsområdet icke utlägges annorledes än i full anslutning till berörda indelning. Och för det fall, att planläggning och indelning, som nyss nämnts, ännu icke, oaktat behov därav föreligger, åvägabragts, läres med friköpsärendets slutliga prövning böra anstå, intill dess anstalt hunnit vidtagas för en erforderlig reglering i sådant syfte.

De allmänna förutsättningar, som föreligga vid friköp i fall, som här beröras, måste i själva verket antagas i regel komma att sammanfalla med dem, som jämlikt stadgandet i 2 § näst sista stycket av författningsförslaget regleras Kungl. Maj:ts befogenhet att för där nämnt fall medgiva försäljning av kyrklig jord (»med synnerlig fördel styckas till tomter»). En följd härav blir då också den, att Kungl. Maj:ts avgörande i sådant friköpsärende såsom regel kan träffas utan bundenhet av de särskilda villkor, som angivas i 3 §. Genom den här ifrågasatta anordningen, varigenom prövningen av friköpsärenden av förevarande särskilda beskaffenhet skulle hänskjutas till prövning av Kungl. Maj:t, torde ytterligare vinnas den praktiska fördelen, att samtidigt med prövningen av friköpsärendet kan tagas under övervägande, huruvida i stället för försäljning av tomter inom det ifrågavarande området upplåtelse under tomträtt därstädes lämpligen må kunna äga rum.

6 §.

Paragrafen upptager vissa allmänna bestämmelser rörande dispositionen av medel, som inflyta vid utbyte eller försäljning av kyrklig jord. I sak innebära dessa bestämmelser ingen avvikelse från vad redan för närvarande får anses gälla jämlikt meddelade författningsföreskrifter samt allmänt följd praxis.

För prästbostälernas vidkommande gäller härom för närvarande dels stadgandet i 62 § andra stycket i ekklesiastik boställsordning, dels bestämmelsen i 19 § 3:o i prästlönereglingslagen.

Det förstnämnda stadgandet lyder som följer:

»Giver Konungen tillstånd till utbyte eller försäljning, ankomme ock på Konungens prövning, huruvida i anseende därtill, att boställets avkomst helt eller delvis ingått till kyrkofonden, för detsamma betingad mellanavgift eller köpeskilling eller någon del därav skall överlämnas till nämnda fond.»

En viss oklarhet vidlåder onekligen det här återgivna stadgandet. Dess innebörd torde likväl, såsom en närmare undersökning av stadgandets tillkomst med tämlig säkerhet giver vid handen, få anses inskränka sig till regeln, att köpeskilling eller mellanavgift för sådant boställe, som avses i 3 § 3 punkten i kyrkofondslagen, skall tillföras nämnda fond.

Beträffande det stora flertalet prästboställen gäller jämlikt 19 § 3:o i prästlönereglingslagen, att räntan å medel, som erhållits för försålt boställe eller del därav, skall användas till avlöning av prästerskapet i det pastorat, inom vilket bostället är beläget. Undantag från denna regel utgöra, förutom de nyssnämnda i 3 § tredje punkten kyrkofondslagen om-

förmälda boställena, endast sådana, vilkas avkomst skall, enligt 7 § i prästlönerregleringslagen, tillkomma viss tjänst innehavare utöver lönen eller, enligt bestämmelse i donationsbrev angående bostället, tillfalla änka.

Vidkommande såväl dessa sistnämnda boställen som ock all övrig kyrklig jord, rörande vilken uttryckliga författningsbestämmelser härutinnan icke finnas meddelade, gäller den i sakens natur grundade regeln, att räntan å medel, som inlutit vid försäljning av fastigheten eller del därav, skall disponeras för samma ändamål, vartill fastighetens avkomst är anslagen.

I analogi med motsvarande föreskrift rörande de boställen, vilkas avkomst ingår till kyrkofonden, torde beträffande de till biskopslönerregleringsfonden indragna fastigheterna böra uttryckligen stadgas, att försäljningsmedel för sådan fastighet eller del därav skola inlevereras till sistnämnda fond.

I detta sammanhang må erinras, att spørsmålet om den ändamålsenligaste dispositionen av medel, som inflyta vid försäljning av kyrklig jord, enkannerligen prästlönejord, innefattar ett problem av nog så stor räckvidd. Mot det härutinnan nu såsom regel tillämpade tillvägagångssättet att i speciella fonder uppsamla dylika försäljningsmedel utan att träffa anstalt för deras återplacering i en värdebeständigare valuta än penningar kan givetvis riktas befogade anmärkningar. Så länge försäljning av kyrklig jord äger rum endast i strängt begränsade undantagsfall, framstår väl här åsyftad olägenhet mindre starkt. Men i den mån man skri-der till en omläggning av den kyrkliga jordens disposition därhän, att försäljning blir en allmännare anlitad åtgärd, inställer sig oförnekligen behovet av ett rationellare förfaringsätt.

Under diskussionen rörande detta spørsmål har vad angår prästlönejorden framförts tanken att inom kyrkofonden särskilt bokföra medel av ifrågavarande slag för att användas för inköp av större sammanhängande skogskomplex. Denna anordning skulle sålunda för prästlönejordens vidkommande innebära en motsvarighet till det tillvägagångssätt, som enligt gällande bestämmelser äger rum beträffande kronodomänerna. Då genom de nu ifrågasatta bestämmelserna om friköp av lägenheter å kyrklig jord försäljning av sådan jord tvivelsutan skulle komma att taga allmännare omfattning, hade väl varit önskvärt att det ovan antydda spørsmålet hade kunnat upptagas till ett samtidigt övervägande. Lösningen av sagda fråga griper emellertid djupt in i grunderna för den gällande prästerliga lönelagstiftningen och lärer fördenskull icke vara möjligt att upptaga denna fråga annat än i sammanhang med en allmän revision av berörda lagstiftning.

7 §.

De i det föreliggande lagförslaget upptagna bestämmelserna rörande friköp av vissa lägenheter å kyrklig jord hava begränsats till stadganden av rent konstitutiv innebörd. Utöver dessa bestämmelser torde tarvas särskilda tillämpningsföreskrifter, vilkas utfärdande lärer böra ankomma å Kungl. Maj:t.

Enligt kronolägenhetskommisionens i det föregående förmälda utredning skulle av samtliga till ett antal av inemot 6,000 uppgående lägenheter å präst- och klokarboställen cirka 3,500 kunna lämpligen frånskiljas boställena. Redan med hänsyn till dessa avsevärda siffror uppställer

sig fordran på en enhetlig och möjligast förenklad procedur för friköpsärendenas behandling.

För denna procedur torde lämpligen kunna meddelas föreskrifter av huvudsakligen följande innehåll.

Då ansökning göres om friköp av lägenhet, som avses i 3 §, torde sökanden böra lämna upplysning rörande det avtal eller det beslut av myndighet, varå han stöder sin nyttjanderätt. Innehar sökanden karta över lägenheten, läser sådan givetvis böra bifogas.

För vinnande av en allsidig och objektiv utredning i ärendet torde länsstyrelsen, där ej är uppenbart, att friköp jämlikt nyssberörda lagrum ej kan komma in fråga, böra föranstalta om en syneförrättning å stället. Starka lämplighetsskäl torde tala för att verkställandet av dylik förrättning uppdrages åt de boställsnämnder, rörande vilkas sammansättning och verksamhet bestämmelser influerats i det av 1925 års riksdag för sin del antagna förslaget till ändringar i vissa delar av ecklesiastik boställsordning.

I den mån dessa förrättningar komma att påkallas beträffande annan kyrklig jord än prästboställen, komme visserligen den för de omförmälda boställsnämnderna nu ifrågasatta uppgiften att gå utom ramen för nämndernas genom boställsordningen reglerade verksamhet. Mot en dylik av praktiska skäl påkallad tillfällig utsträckning av dessa nämnders verksamhetsområde torde dock ingen befogad erinran kunna göras.

Till förrättning för behandling av inkommen ansökan om friköp torde böra genom nämndens ordförande kallas tjänstinnehavare och arrendator, vilkas rätt kan av ansökningen beröras. Är fråga om boställe, som avses i 19 § 2 mom. i lagen om reglering av prästerskapets avlöning eller om klockarboställe eller kyrkas jord, torde jämväl böra kallas ombud, utsett i det förstnämnda fallet av pastoratet och i de senare av vederbörande församling.

Berör förrättningen lägenhet å skogs- eller hagmark, läser länsstyrelsen böra om förrättningen underrätta vederbörande revirförvaltare.

Något förordnande av särskilda konsistorie- och kronoombud vid ifrågasvarande förrättningar torde däremot icke behöva äga rum, då sammansättningen av boställsnämnden — med en ledamot utsedd av domkapitlet och en av länsstyrelsen — i och för sig läser innefatta tillräcklig garanti för att de intressen, dylika allmänna ombud skulle hava att företräda, varda vid förrättningen tillbörligen beaktade.

Till ledning vid förrättningen läser böra finnas karta över det område, vars friköp begäres, upptagande jämte sagda område sådana fasta punkter och mätningsuppgifter, att områdets läge är fullt bestämt, ävensom noggrann beskrivning över området. Kan så beskaffad karta med beskrivning ej av sökanden tillhandahållas och finnes dylik ej heller eljest tillgänglig, torde länsstyrelsen böra, på hemställen av boställsnämndens ordförande, förordna lantmätare att upprätta karta, varom nu sagts, och i övrigt, där så prövas nödigt, biträda vid förrättningen.

Nämndens uppgift vid förevarande slag av förrättningar torde givetvis i första hand böra avse en ingående undersökning rörande de i 3 § av lagförslaget angivna förhållanden eller, med andra ord, huruvida de i detta lagrum angivna allmänna förutsättningarna för friköp äro för handen.

Nämnden torde härefter hava att *dels* pröva och föreslå den jämkning

av områdets gränser, som må befinnas erforderlig; *dels* fastställa särskilda försäljningsvärden, såväl å det till friköp ifrågasatta området som å sådan å lägenheten befintlig, huvudfastigheten tillhörig byggnad, vilken i händelse området friköpes synes böra av lägenheshavaren lösas; *dels ock* i fråga om lägenheshavaren tillhörig byggnad, vartill timmer tagits från boställets skog utan att ersättning därför lämnats, uppskatta timrets rotvärde att vid friköpet ersättas.

Utgöres lägenheten helt eller delvis av tomt å område, som i stadgad ordning blivit planlagt för bebyggande, eller ingår lägenheten i mark, som synes böra, efter fastställande av stadsplan för densamma, indelas i byggnadstomter, torde böra ankomma å nämnden att undersöka, huruvida av sådan lägenhet bildad tomt lämpligen bör, i stället för att överlätas med äganderätt, upplätas under tomträtt.

Anses eljest erforderligt att, innan friköp äger rum av lägenhet å kyrklig jord, för visst område därå upprättas stadsplan eller att särskilda byggnadsbestämmelser därför meddelas, läser nämnden hava att härutinnan verkställa närmare utredning samt föreslå den åtgärd, som kan av omständigheterna påkallas.

Sedan protokollet över förrättningen uppsatts, torde nämndens ordförande böra förelägga sökanden att inom viss tid, högst trettio dagar efter erhållen del av föreläggandet, till honom inkomma med yttrande över nämndens förslag. Protokollet läser under angivna tid böra hos ordföranden eller hos landsfiskalen i orten hållas tillgängligt såväl för sökanden som annan sakägare, som önskar därav taga del. Efter utgången av den förelagda tiden torde nämndens ordförande böra med återställande av ansökningshandlingarna tillika ingiva förrättningsprotokollet jämte inkommet yttrande till länsstyrelsen.

Då, som ovan påpekats, två ledamöter i boställsnämnden skola utses av statlig myndighet, den ena av dem utav domkapitlet, och då vederbörande pastorat eller församling, vars intresse kan tänkas vara i friköpsärendet berört, beretts tillfälle att genom ombud närvara vid den hållna syneförrättningen, torde, i allt fall som regel, icke böra anses erforderligt att genom särskilda efterföljande remisser inhämta yttranden av vare sig domkapitlet eller av de nämnda menigheterna. Innan handlingarna av länsstyrelsen med eget utlåtande överlämnas till kammarkollegiet torde däremot, där anledning till tvekan förekommer, huruvida hinder möter mot avskiljande till särskild fastighet av det till friköp ifrågasatta området, erforderlig utredning härutinnan böra av länsstyrelsen förebringas. För sådant ändamål läser nämnda myndighet böra i angivna fall inhämta yttrande av överlantmätaren eller, där området är beläget i stad eller samhälle å landet, där den för städerna gällande ordning för bebyggande skall iakttagas, av vederbörande byggnadsnämnd.

Finner kammarkollegiet vid den slutliga prövningen av ärendet hinder icke möta mot friköp av lägenhet, som här avses, torde kollegiet hava att bestämma köpeskillingen och övriga köpevillkor. Härvid torde böra iakttagas, att köparen skall ensam vidkännas kostnad för områdets avskiljande och för lagfart å fånget.

I fråga om det mindretal prästboställen, vilka alltjämt innehavas under boställsrätt av vederbörande prästerlige tjänstinnehavare eller änka ävensom i fråga om övriga i 1 § av förevarande lagförslag angivna boställskategorier lära emellertid fall kunna förekomma, där boställshavaren, även

om hinder mot begärt friköp med hänsyn till bestämmelsen i 3 § befinnes icke vara för handen, motsätter sig bifall till ansökningen. Likaledes kan, där lägenhetshavarens rätt att kvarsitta å lägenheten reglerats i enlighet med kungörelsen den 15 april 1904 och den 14 mars 1915 angående beredande av tryggad besittningsrätt åt innehavare av vissa lägenheter å prästerskapets löneboställen, tänkas det undantagsfall, att vederbörande huvudarrendator av bostället, med stöd av viss bestämmelse i arrendekontraktet, reser invändning mot ett friköp i fall, som nyss nämnts. Ansökningar om friköp i här åsyftade fall torde givetvis icke böra utan vidare avvisas av kollegiet, utan torde skäligheten bjuda, att dylika ansökningar av kollegiet förklaras vilande med samtidigt uppdrag till vederbörande domkapitel att vid nästinfallande ombyte av boställshavare, respektive arrendeledighet anmäla friköpsärendet till kollegiets förnyade prövning.

Kollegiets beslut, varigenom ansökning om friköp av lägenhet å kyrklig jord slutligen prövats, torde lämpligen böra avfattas i brev till länsstyrelsen. Avskrift av beslutet läser genom kollegiets försorg böra i rekommenderat brev sändas dels till sökanden, dels ock till vederbörande pastorsämbete för beslutets tillkännagivande, där ärendet angått prästboställe, i pastoratets kyrkor samt eljest i vederbörande församlings kyrka. Avskrift av beslutet torde böra tillställas jämväl domkapitlet.

Där sökanden önskar på de av kollegiet fastställda villkoren förvärva lägenhet, som nu är i fråga, torde böra ankomma å länsstyrelsen att, sedan kollegiets beslut vunnit laga kraft eller efter besvär blivit fastställt, upprätta avtal om köpet och efter det köparen fullgjort vad som erfordras för erhållande av köpebrev utfärda sådant.

Vad beträffar kostnaden för den ovan berörda förrättningen — däri inräknat ersättningen åt den eventuellt såsom biträde förordnade lantmästaren — torde denna kostnad, i allt fall såsom regel, böra gäldas av sökanden. En dylik förpliktelse för lägenhetsinnehavaren torde få anses följa redan med hänsyn därtill, att friköp av lägenheter, varom här är fråga, icke äger rum efter *hembud* av lägenheten till inlösen av lägenhetsinnehavaren, på sätt för motsvarande fall är stadgat beträffande försäljning av vissa egnahemslägenheter å kronodomäner, utan göras beroende på särskild, av lägenhetsinnehavaren därom gjord *ansökning*. Ett särskilt skäl att föreskriva sådan betalningsskyldighet för lägenhetsinnehavaren läser härjämte föreligga med hänsyn till angelägenheten att söka i görligaste mån förhindra ansökningar dels av personer, som kunna förmodas sakna allvarlig avsikt eller förmåga att genomföra ett friköp, dels ock i sådana fall, där det för vederbörande lägenhetshavare bort stå klart, att förutsättningarna för medgivande av friköp icke äro för handen.

Upptages bestämmelse om skyldighet för sökande att gälda förevarande kostnader, läser denna bestämmelse böra förbindas med en föreskrift om förpliktelsen för denne att tillika ställa borgen för kostnaderna. Prövningen av sådan borgen torde böra ankomma å länsstyrelsen.

I samband med utfärdande av 1925 års ensittarlag hava meddelats särskilda bestämmelser om bestridande i vissa fall med allmänna medel av kostnader, förenade med inlösen av under nyttjanderätt upplåtet område m. m. (kungl. kungörelse i ämnet den 20 juli 1925 n:r 379). De i nämnda kungörelse avsedda kostnader utgöras, bland annat, av kostnader för lantmäteriförrättning, varom i ensittarlagen förmäles, för fastställande av inlöst områdes avskiljande samt för löseskillningens fördelning. Förutsätt-

ning för statsmedels tillgripande i här berörda fall är att vederbörande nyttjanderättshavares bristande förmåga att gälda desamma blivit på visst sätt fulltygad.

De skäl, som varit bestämmande för statsmedels anvisande för nyssberörda ändamål, torde i stort sett äga giltighet jämväl i fråga om mindre bemedlade innehavare av lägenheter å kyrklig jord, vilka önska begagna sig av en öppnad möjlighet till lägenheternas förvärvande.

De kostnader, som vid friköp av lägenheter å kyrklig jord sålunda skulle kunna bestridas av allmänna medel, torde skäligen böra begränsas till kostnaderna för den av boställsnämnden verkställda förrättningen och ersättningen åt den eventuellt såsom biträde förordnade lantmätaren. De närmare bestämmelser, som härutinnan erfordras, synas kunna avfattas i huvudsaklig anslutning till motsvarande föreskrifter i ovanberörda kungörelse den 20 juli 1925.

TILL KUNGL. ECKLESIASTIKDEPARTEMENTET.

Genom remiss den 2 november 1925 har statsrådet och chefen för kungl. ecklesiastikdepartementet anmodat kammarkollegium att till departementet inkomma med yttrande över en av kammarrådet Tom Wohlin såsom tillkallad sakkunnig avgiven promemoria med utredning och förslag till lag angående grunder för försäljning i vissa fall av kyrklig jord m. m.

Med remissen har kollegium jämväl fått mottaga en av Wohlin utarbetad promemoria angående ensittarlagens tillämpning å viss publik jord.

I anledning härav får kollegium med remisshandlingarnas återställande anföra följande.

— — — — —

Beträffande författningsförslagets detaljer får kollegium anföra följande.

Förslag

till

Lag angående grunder för försäljning i vissa fall av kyrklig jord m. m.

1 §.

Den föreslagna lagen avses ej skola bliva tillämplig å de till ecklesiastik jord hänförliga »hospitals-, akademi- eller skolägor», till vilka senare räknas lektors- och rektorsjordar. Något trängande behov av att låta 2 § i lagförslaget bliva tillämplig å sådana »ägor» torde ej heller föreligga. Däremot kan det måhända icke anses fullt överensstämmande med principerna för den lagstiftning, varom i förslagets 3 § är fråga, att därifrån undantaga lägenhetsinnehavare å dylik jord. Emellertid hava i motiven goda skäl onekligen anförts för att begränsa tillämplighetsområdet för en sådan försäljningslag, som den föreslagna, till kyrklig jord i detta ords egentliga mening. Den i förslaget använda terminologien härutinnan skapar, så vitt kollegium kan finna, en fast ram. Att bryta denna genom tillägg av en eller flera närstående kategorier, vilka såsom t. ex. akademiägor sakna fast avgränsning åt andra sidan, skulle lätt giva anledning till uppkomsten av gränsfall, där avgörandet huruvida lagrummet vore tillämpligt eller ej lätt kunde bero på en tillfällighet.

Å andra sidan lärer ej heller med fördel en begränsning av de i 1 § angivna fastighetskategorierna lämpligen kunna ske. En sådan begränsning skulle närmast hänföra sig till den fasta egendom, som tillhör domkyrkor och andra kyrkor i städer och på landet, beträffande vilken jord behovet av en försäljningslag måhända icke ännu gjort sig särskilt starkt gällande. Emellertid är det icke möjligt att, så att säga, uppdraga någon klar gräns mellan dylik jord och boställsjorden. Kyrkors jord disponeras i ej ringa utsträckning såsom boställsjord — såväl för prästerskapet som klockarna — stundom för all framtid, stundom så länge vissa förutsättningar existera, stundom mot avgäld, föränderlig eller fast, stundom utan avgäld. Än är boställsnaturen klar och ostridig, än tvivelaktig och omstridd.

Då orden »dels boställen, som omförmälas i 1 § ecklesiastik boställsordning den 9 december 1910 (prästboställen)» måhända leda tanken allenast på de boställen, varå boställsordningen är tillämplig, kan ifrågasättas, om icke nämnda ord böra utbytas mot »dels all den fasta egendom, som är anslagen till bostad eller avlöning åt prästerskapet i territoriella församlingar, jämväl sådan, som användes till prästeänkesäte eller vars avkomst ingår till prästerlig lönerogleringsfond (prästboställen)».

De i paragrafen uppräknade befattningshavare synas böra angivas i följande ordning »biskopar, domkyrkosysslomän och klockare».

2 §.

Paragrafen upptager i allt väsentligt samma bestämmelser, som nu gälla enligt 62 § boställsordningen i fråga om prästboställena. De ändringar och tillägg, som nu föreslagits, synas vara väl motiverade, särskilt vad angår den utvidgade befogenheten att medgiva försäljning till tomter.

Att i detta sammanhang upptaga till behandling den vittutseende frågan om ett ytterligare underlättande av tomtupplåtelse å kyrklig jord torde däremot icke vara erforderligt. Kollegium får för övrigt tillfälle att taga ställning till frågan därom, då kollegium har att inom den närmaste tiden besvara Kungl. Maj:ts remiss den 22 juni 1923 i anledning av en av riksdagen gjord framställning om utredning, under vilka betingelser i vidare mån än nu vore medgivet möjlighet kunde beredas till upplåtande av tomtmark från ecklesiastika löneboställen, så snart den plats, där bostället vore beläget, kunde anses lämpad för uppkomsten av ett samhälle såsom medelpunkt för kommunens liv.

3 §.

Då stadgandet icke avser att konstituera någon rätt för lägenhetsinnehavare å kyrklig jord att inlösa av dem innehavda lägenheter, synes i stadgandet icke behöva upptagas bestämmelser om grunderna för köpeskillingarnas bestämmande. Ordnas nämligen frågan om friköp, på sätt nu föreslagits, efter den administrativa linjen, torde därav följa, att såsom köpeskilling för lägenheterna skall betingas vad som motsvarar lägenheternas fulla försäljningsvärden.

Enligt lagförslaget skulle lägenhetsinnehavare å kyrklig jord få möjlighet att friköpa av dem innehavda lägenheter även för det fall, att avtal om nyttjanderätt till lägenheten icke föreligger. Förslaget har i sådant hänseende motiverats med att sådana lägenhetsinnehavare finnas, som allenast på någon av kungl. kungörelserna den 15 april 1904 och den 14 maj 1915 kunna grunda rätt till av dem innehavda lägenheter. Utsträcket möjligheten till friköp av lägenheter även till dylika lägenhetsinnehavare, böra även stärbhusdelägare efter sådana lägenhetsinnehavare få komma i åtnjutande av förmånen av friköp. Förslaget synes även vara så avfattat, att det icke lägger hinder i vägen härför. Den omständigheten att den faktiska besittningen av lägenheten utgör en av förutsättningarna för friköp, torde däremot icke innebära, att försäljning av lägenheten skall ske även då innehavaren förverkat sin rätt att nyttja lägenheten eller då han över huvud icke kan grunda någon rätt till densamma. För sådana fall torde nämligen en lägenhetsinnehavares ansökan om friköp kunna och böra lämnas utan bifall.

De i förslaget angivna förutsättningarna för friköp äro i huvudsak häm-

tade från ensittarlagen. Det har emellertid för friköp av lägenheter å kyrklig jord ansetts nödigt att stadga jämväl det villkoret, att sådant friköp icke får ske, då lägenhetens avskiljande under äganderätt skulle medföra olägenhet för huvudfastigheten eller eljest för det allmänna. Därigenom har, synes det kollegium, vunnits garanti för att försäljning av lägenheter icke skall kunna ske i sådana fall, då den kyrkliga jordens förmåga att tillgodose det med densamma avsedda ändamålet skulle genom försäljningen äventyras eller väsentligen förminska. Villkoret torde därjämte kunna innebära, att en ansökan om friköp av lägenhet skall kunna avvisas även för den händelse, att det från det kyrkliga intressets synpunkt kan vara fördelaktigare med tomträttsupplåtelse eller att för sådan upplåtelse avvakta den tid, då stadsplanläggning och tomtindelning av den kyrkliga jorden eller del därav kan ifrågakomma.

Vad angår övriga förutsättningar för friköp kan i fråga om den i paragrafen föreslagna tidsbestämmelsen framställas den anmärkningen, att densamma innebär en viss obillighet gentemot många lägenhetsinnehavare. Det får nämligen erinras om, att upplåtelser av lägenheter å kyrklig jord ägt rum i synnerligen stor utsträckning även efter den 1 januari 1919 utan att det kan befaras, att innehavarna av lägenheterna velat åtkomma den i spekulation att sedermera bliva ägare till desamma.

4 §.

Tomträttsinstitutets effektivitet på förevarande område torde vara beroende av huru frågan om lösensskyldighet i avseende å byggnader å den tomt, som är avsedd för tomträttsupplåtelse, kommer att ordnas.

5 §.

Det torde för det kyrkliga intresse, som är förenat med den kyrkliga jorden, vara av synnerlig vikt, att enhetliga principer tillämpas i alla de fall, då fråga uppkommer om friköp av lägenheter å sådan jord. Prövningen av framställningar om friköp synes därför, därest en decentralisering av dylika ärenden anses önskvärd, lämpligen böra, såsom förslaget avser, anförtros åt kollegium och icke åt länsstyrelserna. En sådan anordning nödvändiggör emellertid ändring i den för kollegium gällande instruktionen.

Övergångsbestämmelserna.

De häri omnämnda författningarna äro dels kungl. kungörelsen den 11 september 1863 angående försäljning till skatte av de s. k. halländska kyrkohemmanen, dels ock kungl. kungörelsen den 20 november 1908 angående försäljning av vissa jordlägenheter i Skåne, Halland och Blekinge.

 Stockholm den 1 december 1925.

HJ. NEHRMAN

ERIC SVERNE.

Ake Åkeson.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 23 februari 1926.

Närvarande:

justitierådet SVEDELIUS,
regeringsrådet PALMGREN,
justitierådet CHRISTIANSSON,
justitierådet HÖGSTEDT.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokollet över ecklesiastik-ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 22 januari 1926, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets yttrande skulle inhämtas över upprättat förslag till lag angående grunder för försäljning i vissa fall av kyrklig jord m. m.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av kammarrådet Tom Wohlin.

I anledning av förslaget avgåvos följande yttranden.

Justitieråden *Svedelius*, *Christiansson* och *Högstedt*:

Syftet med det förevarande lagförslaget har i första hand varit att bereda ökade möjligheter för sådana innehavare av lägenheter å kyrklig jord, vilka där skapat sig egna hem, att med äganderätt förvärva den till lägenheterna hörande jorden. För vinnande av detta syfte har en påbyggnad gjorts å det i 62 § i gällande ecklesiastik boställsordning upptagna stadgandet om rätt för Konungen att under vissa förutsättningar medgiva föryttring av ecklesiastikt boställe eller del därav, en påbyggnad, varigenom åt kammarkollegium uppdrages att under aktgivande på vissa i förslaget upptagna villkor pröva, huruvida friköp av sådana lägenheter, som ovan nämnts, må tillåtas. I sammanhang härmed har nyssberörda stadgande i ecklesiastik boställsordning föreslagits skola överflyttas till den nu ifrågasatta lagen och åt det samma givits en utvidgad innebörd så till vida, att även annan kyrklig jord än de i boställsordningen avsedda boställena skall kunna göras till föremål för försäljning efter Konungens beprövande. Vad med kyrklig jord förstås har i en särskild paragraf detaljerat angivits. I förslaget har därjämte upptagits bestämmelse om upplåtande under tomträtt av tomt å till kyrklig jord hörande område.

Mot den sålunda föreslagna anordningen av förevarande lagstiftning, vars ovannämnda huvudsyfte givetvis är ur social synpunkt behjärtansvärt, synes någon huvudsaklig anmärkning icke vara att göra. Frågan om äganderätten till kyrklig jord är som bekant av synnerligen invecklad och svåröst art. Någon lösning av denna fråga åsyftas icke med förslaget. Ett godtagande av detta lärer lika litet som stadgandet i 62 § ecklesiastik boställsordning kunna tagas till intäkt för den ena eller andra uppfattningen rörande äganderätsfrågan. Lagförslagets reella innebörd, såsom densamma lärer vara avsedd, är allenast den, att genom detsamma, om det varder upphöjt till lag, gives ett generellt bemyndigande för Konungen eller — där fråga är om lägenhets friköpande — i regel för kammarkollegium att såsom legal representant för det kyrkliga intresset under vissa förutsättningar lämna medgivande till föryttring av kyrklig jord eller till dess upplåtande under tomträtt. I avseende å denna innebörd överensstämmer förslaget, fränsett utvidgningen av tillämplighetsområdet, med omförmälda paragraf i ecklesiastik boställsordning. Att denna överensstämmelse bör upprätthållas är självfallet, enär en avvikelse från berörda stadgande skulle kunna föranleda slutsatser, som måhända ej vore befogade. Medgivas måste visserligen, att avfattningen av 62 § ecklesiastik boställsordning icke lämnar någon bestämd ledning för avgörande av frågan, vilken betydelse i avseende å föryttring av ecklesiastik jord bör tillmätas ett av vederbörande församling eller pastorat under påstående om äganderätt framställt bestridande. Såsom departementschefen erinrat, måste detta spörsmål betecknas som olöst. I själva verket torde man emellertid kunna utgå från att tillstånd till försäljning av kyrklig jord lika litet framdeles som hittills kommer att meddelas, för den händelse ett dylikt bestridande gjorts. Att så sker lärer, särskilt såvitt angår friköp av lägenheter, vara av vikt, enär eljest den äganderätt, lägenhetshavaren åstundar att genom lägenhetens friköpande förvärva, måhända skulle kunna visa sig mindre trygg eller i allt fall svårigheter för honom kunna uppstå i fråga om erhållande av lagfart å friköpet.

Om således i enlighet med vad ovan sagts någon tvekan beträffande den avsedda innebörden i förslaget icke lärer kunna råda, synes dock vara att förorda, att till mera tydligt utmärkande av att här är fråga allenast om tillstånd till försäljning resp. till upplåtelse under tomträtt dels rubriken ändras till förslagsvis »lag angående tillstånd till försäljning av kyrklig jord i vissa fall samt till upplåtelse av sådan jord under tomträtt» och dels första stycket i 3 § omredigeras i den riktningen, att däri utsäges, att tillstånd må i den ordning efteråt i lagen sägs meddelas till försäljning av lägenheten till dess innehavare, i sammanhang varmed torde erfordras viss jämkning av ordalagen i nämnda paragraf jämväl i övrigt ävensom i 5 §. Till omredigeringen av 3 § torde föreligga även ett annat skäl. Såväl i motiven till det förslag, vilket ligger till grund för det remitterade lagförslaget, som i kammarkollegii yttrande däröver har betonats, att genom här föreslagna

bestämmelser om friköp icke skapas någon lägenhetshavaren tillkommande tvångsrätt, liknande den i ensittarlagen medgivna lösningsrätten. Den åt första stycket i 3 § givna avfattningen synes dock icke helt utesluta tanken på att här är fråga om en rätt för lägenhetshavaren att friköpa lägenheten, om också denna rätt på grund av de uppställda betingelserna är väsentligt mindre stark än nyssnämnda lösningsrätt. Om den ovan ifrågasatta omredigeringen vidtages, skulle visserligen utrymme knappast finnas för användande i detta sammanhang av uttrycket friköp, men anses denna beteckning icke böra saknas i lagen, synes den lämpligen kunna upptagas i 5 §.

Regeringsrådet *Palmgren*:

Med instämmande i huvudsak i vad av lagrådets övriga ledamöter nu anförts förenar jag mig med dem i att förorda ändrad avfattning av lagens rubrik och angivna stadganden i lagen.

2 §.

Lagrådet:

I 62 § ecklesiastik boställsordning upptages såsom en förutsättning för försäljning av boställe eller del därav, att bostället är beläget i eller invid stad eller stadliknande samhälle. Detta uttryck har i förslaget ersatts med: i eller invid stad eller annat samhälle. Enligt motiveringen har detta skett för att förekomma en alltför snäv och av sakens natur icke påkallad begränsning vid stadgandets tillämpning samt möjliggöra försäljning jämväl av kyrklig jord, belägen i eller invid större stations- eller annat dylikt samhälle med jämförelsevis högt tomtvärde, oavsett att samhället icke kunde betecknas såsom stadliknande. Uttrycket samhälle lärer här liksom i annan nyare lagstiftning inom närliggande områden böra anses åsyfta en kommunal bildning av något i lag särskilt omförmält slag och ej blott ett område med tätare bebyggelse överhuvud taget. Skulle det sistnämnda vara arsett, synes ett annat uttryck böra komma till användning.

5 §.

Lagrådet:

Stadgandena i denna paragraf synas erhålla en riktigare uppställning, om paragrafen inledes med de bestämmelser, som nu innehållas i andra stycket. Därvid torde åt föreskriften i styckets senare del böra givas en något ändrad avfattning för att tydligare utmärka vad som lärer vara därmed åsyftat. Meningen synes vara, att kammarkollegium, därest av utredningen i ärendet framgår, att det område, varom fråga är, blivit eller anses böra bliva planlagt för bebyggande i den ordning särskilt är stadgad, skall hänskjuta avgörandet av ärendet i dess helhet till Konungen, under det att de i förslaget begagnade ordalagen lämna rum för den tolkningen, att allenast frågan huruvida försäljning må ske eller icke skall underställas Konungens prövning och att, efter det Konungens beslut därutinnan meddelats, kammarkollegium

skall ånyo upptaga ärendet till avgörande i övrigt. Med avseende å vad ovan anförts rörande förslaget's innebörd synes ifrågavarande stycke böra få ungefär den avfattningen, att fråga om tillstånd till försäljning av område, som i 3 § sägs, tillhör kammarkollegiets upptagande och avgörande, dock att beträffande område, som blivit eller anses böra bliva planlagt för bebyggande i den ordning särskilt är stadgad, kammarkollegiet skall med eget utlåtande överlämna ärendet till Konungens beprövande.

Föreskriften i första stycket, vilken följaktligen skulle upptagas såsom ett andra stycke, kunde lämpligen fullständigas med en bestämmelse att länsstyrelsen skall, efter det erforderlig utredning ägt rum, insända handlingarna i ärendet till kammarkollegiet.

Ur protokollet:

A. E. Stenkula.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 25 februari 1926.

Närvarande:

Statsministern SANDLER, statsråden OLSSON, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, LINDERS, SCHLYTER, LARSSON, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON.

Efter gemensam beredning med cheferna för justitie- och jordbruksdepartementen anmäler chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Olsson, lagrådets den 23 februari 1926 avgivna utlåtande över det genom Kungl. Maj:ts beslut den 22 januari 1926 till lagrådet remitterade förslaget till lag angående grunder för försäljning i vissa fall av kyrklig jord m. m.

Efter att hava redogjort för utlåtandets innehåll anför föredraganden:

Lagrådet har, såsom framgår av utlåtandet, icke funnit anledning att göra någon huvudsaklig anmärkning mot det sätt, varpå de ifrågavarande författningsbestämmelserna anordnats i det remitterade förslaget.

Vad angår lagrådets anförande om den betydelse, som bör tillmätas ett av vederbörande församling eller pastorat under påstående om äganderätt framställt bestridande av ansökan att få köpa lägenhet, lärer detta lagrådets yttrande böra hava giltighet endast i fråga om sådan jord, till vilken församlingen eller pastoratet genom en efter köp vunnen lagfart eller på annat liknande sätt förvärvat en mera obestridlig äganderätt.

Lagrådet har förordat vissa formella jämkningar i syfte att bringa de föreslagna nya författningsbestämmelserna i en än närmare anslutning till ordalagen i 62 § boställsordningen. Dessa jämkningar avse dels lagens rubrik, dels bestämmelserna i 3 och 5 §§ i förslaget. Mot vad lagrådet härutinnan föreslagit har jag icke något att erinra.

Med beaktande av lagrådets erinringar har jag låtit vidtaga därav be-tingade ändringar i det remitterade förslaget, vari jämväl i övrigt gjorts vissa mindre jämkningar av redaktionell art.

Föredraganden uppläser härefter det sålunda jämkade förslaget till lag angående tillstånd till försäljning av kyrklig jord i vissa fall samt till upplåtelse av sådan jord under tomträtt samt hemställer, att förslaget måtte genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Kungl. Maj:ts proposition Nr 197.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställdan förordnar Hans Kunglig Höghet Kronprinsen-Regenten, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

H. B. Hammar.